

ראב"ן

שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום שמי א. ה) פוט לחודה ולאל נזיר שנאכלים בכל בעורה, דכתיב בפרשת ויקרא (ג. ב) ושחטו פתח אהל מועד, בשלמי בקר, לפני אהל מועד (שם, ה). כהנים לשני ימים ולילה שכן הימים, ולא לילה בשלמי צאן, ולפני אהל מועד (שם, יג). בשלמי עז, שאחר הימים, דכתיב בקדשים (ויקרא יט, ו) ביום להכשיר את כל הרוחות לשחיטת קדשים קלים, זבחם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי, וק"ו לצפון (זבחים טו, א). ודמין טעון שתי מתנות. עד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישו (פסחים דכתיב בשלמים (שם ג. ב) וזרקו בני אהרן הכהנים ג. א). אלא שחמורים נאכל לפניהם, הם חזה ושוק, את הדם על המזבח סביב, וכל סביב הפסק ד' והשלמים לבעלים, לגשיהם ולפניהם ולעבדיהם, מתנות, ונאכלים בכל העיר, כדאמרין (תורת כהנים כדפרשת).

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים. שחיטתן בכל מקום בעורה, ודמין טעון מתנה אחת, ובלבד שיתן פגוד היסוד. שנה באכילתו, הבכור נאכל לפניהם, והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר, בכל מאכל, לשני ימים ולילה אהרן. הפסח אינו נאכל אלא בקלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנוח, ואינו נאכל אלא עלי.

ראב"ן

הבכור והמעשר. ודמין טעון מתנה אחת, שיתן לכהנים. נאכלין בכל העיר, דכתיב בראה ובלבד שיתן אותה כנגד היסוד, שיתן אותה (דברים יב, ו) ותבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מתנה במזבח במקום שיש יסוד, ולא בקרן בקרן מעשרותיכם, ותניא בספרי (ראה סה) ד' עקיבא דרומית מזרחית שאין שם יסוד כדפישטי לעיל. אומר בשני מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר וכתיב בבכור (במדבר יח, יז) את דמם תזרוק על בהמה ואחד תרומת מעשר דגן ומדלא קבע לרו המזבח ואת חלבם תקטיר, ואמרין (זבחים טו, ב) מחיצה ש"מ שנאכלין בכל העיר, וגם בכור דכתיב את דמו לא נאמר אלא דמם, חלב לא נאמר אלא חלבם, לימד על בכור מעשר ופסח ששעונים מתן דמים ואימורים למזבח, וכתיב תזרוק, וזריקה אחת. מתנה אחת כנגד היסוד, מנא לו, אתניא זריקה וזריקה מעולה דכתיב בה (ויקרא יז, ז) אל יסוד מזבח העולה, ובי' מתנות לא גמדין מינה מעולה דכתיב סביב בעולה וחסאת ואשם, דהווי ליה שלשה כתובים הבאים כאחד לבי' מתנות שהן ד', ולא גמדין מנייהו (זבחים טו, א). שניה באכילתו, אע"פ שהשווה הכתוב בדמים באונו רוח, שינה באכילתו זה מזה. הבכור נאכל לפניהם, דכתיב (במדבר יח, יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וגו', בויקח קרח, מה חזה ושוק לכהנים אף בכור. והמעשר לכל אדם, מעשר בהמה נאכל לכל אדם, שלא מצינו בכל התורה

והמעשר לכל אדם, מעשר נאכל לבעלים. ונאכלים בכל העיר בכל מאכל לבי' ימים, כשלמים. אבל הפסח אינו נאכל אלא בקלילה דכתיב (שמות יב, ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה. אלא עד חצות, דכתיב (שם, טז) ויהי חצו הלילה, מה להלן חצות, אף כאן חצות. אלא למנוח, דכתיב (שם, ד) איש לפי אכלו תבסו, ומתרגמין תתמונו. אלא עלי, דכתיב (שם, ח) צלי אש ומצות. להכי נקט הכתוב גבי פסח טלה, שהרי בראש חדש ניסן בשחר משמש מזל טלה, וי"ב מזלות משמשים בינו ובלילה, וכל מזל משמש ב' שעות.

וכשתחשוב מזל סלה שמתחיל לשמש בתחילת ודצה לשטוף את ישראל עם מצרים שהיה פסל היום, שמוזל גדי משמש אחר חצי היום, להכי מיכה עמום, כדכתיב (זכריה י' יא) ועבר בים צרה. אמרה תורה להביא פסח מן הגזים כי מכת בכורות לולא השם בעזרם, על ידי מזל מאזנים, והכריע היתה במזל גדי. ובתחילת הלילה ליל ד' נכנסו ישראל לכף זכות, ועבור חיים ושטף המצרים, ישראל עם המצרים בים, ומתחיל לשמש מאזנים כדכתיב (שמואל"ב כב' מ) תכריע קמי תחתני.

בְּיִיתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל

חפ"ד שונים ב"ג מידות שדורה מדרשת בהן, מפני עמי הארץ שאינן עוסקין בתורה דכתיב אשכנז (דברים ל' ב') כי היא חייך, וכתיב (יחזקאל לג' כה) אם לא בריתי יומם ולילה, ובמה יתקיימו אם לא יעסקו במקצת, לכך תיקנו להם להגות ב"ג מידות שכל התורה נדרשת בהן.

ראב"ן ר' ישמעאל אומר בשלש עשרה מידות. ומגדן תיקנו י"ג ברוך ברוך שאמר עד בתשכחות. וכמו כן איתא בתמניא אפי' (תהלים קס) י"ג עבוד, וי"ג לב, שצריך לעבוד להקב"ה בכל לב וי"ג מידות. וזו הבאות ישנן מאיזה מקומן עד ר' ישמעאל, כנגד ח' בגדים שנאמר בקרא (שעיה כ"א) לבשי בגדי תפארתך ירושלם עד הקדש, שיהי כל אלפא כיתא תמצא באותו פסוק חוץ מזה, נגז' ח' בגדים. וכן תמצא באותו קרא (דברים יב' ו') והבאתם שמה עולותיכם וחביתכם, נגז' ח' בגדים. ולהכי חיי"ת דחור כרפס ותכלת (אסתר א' ו') גדולה, שלפני אחשוורוש ח' בגדי כהונה כדכתיב (שם ד') ואת יקר תפארת, ובגדי כהונה כתיב (שמות כ"ב) לכבוד ולתפארת.

ו"ג מידות שאנו אומרים כנגד י"ג מידות של רחמים, וכנגד י"ג אותיות של אבות העולם, אברהם יצחק יעקב. וכן בברוך שאמר י"ג ברוך, כנגד י"ג השתחויות שהיו עושים בבית המקדש כנגד י"ג פרצות שפרצו מלכי יון.

ראה עוד בהקדמה לקרבנות עמ' 117

רבי ישמעאל אומר, בשלש עשרה מידות התורה נדרשת, א' מקל וחמר, ב' ומגזרה שוה, ג' מפני אב מפתוב אחר, ומפני אב משגי כתובים, ד' מפלל ופרט, ה' ומפרט וכלל, ו' כלל ופרט וכלל, ז' אפה דן אלא פעין הפרט, ח' מפלל שהוא צריך לפרט, ומפרט שהוא צריך לכלל, ט' כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, ללפר, לא ללפר על עצמו יצא, אלא ללפר על הפלל פלו יצא, ס' כל דבר שהיה בכלל ויצא לטען טען אחר שהוא כענינו, יצא להקל ולא להחמיר, י' כל דבר שהיה בכלל ויצא לטען טען אחר שלא כענינו, יצא להקל ולהחמיר, י"א כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון פדבר החדש, אי אפה יכול להחזירו לכלל, עד שיחזירו הפתוב לכלל פפרוש, י"ב דבר הלמד מענינו, ודבר הלמד מסופו, י"ג וכן טע' כתובים המכתישים זה את זה, עד שיבוא הפתוב השלישי ויכריע ביניהם.

והי רצון מלפניך יהיה אלהינו ואלהי אבותינו, שיבנה בית

הַבְּכוֹר וְהַמְּעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח, קִדְּשִׁים קָלִים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם
 בְּעֶזְרָה, וְדָמָן טָעוֹן מִתְּנֶה אַחַת, וּבְלִבְךָ שִׁיתָן פֶּגֶד הַיָּסוֹד. שְׁנֵה
 בְּאַבְיָלָתָהּ, הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לִפְהִגָּהּ, וְהַמְּעַשֵּׂר לְכָל אָדָם, וְנֶאֱכָלִין
 בְּכָל הָעִיר, בְּכָל מֵאֲכָל, לִשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. הַפֶּסַח אִינוֹ נֶאֱכָל
 אֶלָּא בַלֵּילָה, וְאִינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, וְאִינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְמִנּוּיָיו,
 וְאִינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עָלַי.

לשני ימים ולילה אחד — שנאמר "והחותר מבשר אבודד" ²¹²
 הזבח ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז יז) ואינו
 נאכלין אלא ביום זבחייהם ובלילה ויום אחד עד הלילה.
 דתניא בבריתא²¹³: יכול יהו נאכלין לאור שליש ודין
 הוא זבחים נאכלין ליום ולילה אחד, זבחים נאכלין
 לשני ימים ולילה אחד, מה להלן לילה אחריהן אף כאן
 לילה אחריהן, ת"ל יאכל עד יום²¹⁴ ביום אתה אוכל
 ואי אתה אוכל בלילה. לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם
 — פירשנוהו למעלה.

הבכור — ידוע. והמעשר — מעשר בהמה. והפסח
 — ידוע. קדשים קלים — פירשנוהו²¹⁵. ודמן טעון
 מתנה אחת — מפני שאין כתוב בהן סביב²¹⁶,
 אלא כתוב בבכור "ואת דמן תזרוק על המזבח"
 (במדבר יח יז). ומעשר ופסח אנו למדין מבכור.
 כדאמרין בגמרא²¹⁷: תניא ר' יוסי הגלילי אומר דמו
 לא נאמר אלא דמן, חלבו לא נאמר אלא חלבם,
 למד על בכור מעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין
 לגבי מזבח. כנגד היסוד — דילפינן זריקה זריקה

212 זבחים נו ב. לפיני בגמרא שם: "תלמוד לומר ותזרוק
 עד יום בעד יום הוא נאכל". 214 לעיל משנה ו. 215 רש"י
 על המשנה נו ב. 216 זבחים נו ב.

שעושין שלום, כלומר: שיש חלק לבעלים, ולשם, וזקת
 ולכהנים הזה ושוק²¹⁸.

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים. בכור —
 פטר רחם זכר שיצא ראשון ללידה. והמעשר —
 "העשירי יהיה קודש" (ויקרא כו לב), כשמעשר
 בהמותיו. וכתוב: "ואת דמן תקטיר"²¹⁹, וילפינן
 בזבחים²²⁰ טעונין מתנה אחת כנגד היסוד, דילפינן
 "זריקה" "זריקה" מעולה. דכתוב: "אל יסוד מזבח
 העולה" (שם ד ז). שינה באבילות, בכור נאכל
 לכהנים — כדכתוב: "ובשרם יהיה לך" (במדבר

יג ויש פט"ו. תנומא צו ד. 606 במדבר יח ז: "את דמן
 תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר". 607 נו ב.

ראב"ן הבכור והמעשר וכו' ודמן טעון מתנה אחת וכלבד
 שיתן אותה כנגד היסוד — שיתן אותה מתנה במזבח
 במקום שיש יסוד, ולא בקרן דרומית מזרחית שאין שם
 יסוד כדפירשתי לעיל. וכתוב²²¹ בבכור: "את דמן תזרוק
 על המזבח ואת חלבם תקטיר" (במדבר יח ז), ואמרין²²²,
 חלבו לא נאמר אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמן
 לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין
 לגבי מזבח, וכתוב²²³ "תזרוק", זריקה אחת מתנה אחת.
 כנגד היסוד מנלן, אחיז זריקה זריקה מעולה דכתוב
 בה "אל יסוד מזבח העולה" (ויקרא ז ז), וכ' מתנות
 לא גמרינן מינה מעולה, דכתוב "סביב" בעולה וחסאת
 ואשם, דהוה להו שלושה כתובים הבאים כאחד לב'
 מתנות שהן ד', ולא גמרינן מיניהו. שינה²²⁴ באבילות
 — אע"פ שהשוה הכתוב כדמיו²²⁵, שינה באבילות זה
 מזה. הבכור נאכל לכהנים — דכתוב²²⁶: "ובשרם
 יהיה לך כחזה התנופה וכו'" (במדבר יח יח) בויקה
 קדח, מד²²⁷ הזה ושוק לכהנים אף בכור, מד²²⁸ הזה
 ושוק נאכלים לב' ימים ולילה אף בכור. והמעשר לכל
 אדם — מעשר²²⁹ נאכל לבעלים [מעשר²³⁰ בהמה ניתן
 לכל אדם, שלא מצינו בכל התורה שיתן לכהנים.
 ונאכלין בכל העיר — כדכתוב²³¹ בראה: "והבאתם
 שמה עלתיהם וזבחיכם ואת מעשרתיהם" (דברים יב ו),
 ותניא בספרי²³²: רבי עקיבא אומר, בשני מעשרות הכתוב
 מדבר אחת מעשר בהמה ואחת תרומת מעשר דגן,
 ומדלא קבע להו מחיצה ש"מ נאכל בכל העיר, וגם
 בכור, דכתוב בההוא קרא: "ובכרת בקיכם וצאנכם".
 בכל מאכל לב' ימים — כשלמים. אבל הפסח אינו
 נאכל אלא בלילה — דכתוב: "ואכלו את הבשר

190 מכאן עד "הבכור נאכל לכהנים" ליתא בבתי"פ. 191 זבחים
 נו ב. [קטע זה הועתק ע"פ הגמרא שם, וכתובה" מובא בקצת שינויים].
 192 המוסגר ליתא בגמרא שם. 193 קטע זה רק בבתי"ה ובבתי"ו.
 194 כך הוא בבתי"ו, ובבתי"ה: באותו הדות. 195 קטע זה רק
 בבתי"ב. 196 לשון זה ליתא בגמ'. 197 זבחים נו א. 198 קטע
 זה ליתא בבתי"פ. 199 מה שבמוסגר בבתי"ה. 200 לשון רש"י
 זבחים נו ב. 201 ראה פ"א.

זכרתי: "אם אולי" (שם ט) 202

בכח"פ 2022

וְשִׁקְמוּ²⁰ וְזֶה שְׂאוֹמֵר "לֵבֵל אִדָּם".

שם. זכריה 217

אֵינוֹ נֶאֱמָר בְּלִילָה — כְּדֻמְיוֹ: "וְאָכְלוּ אֶת
וְלִילָה אַחֲרָיו" ⁶⁰⁸ וְהַמַּעֲשֵׂה לְכָל אֶדָם כָּכָא חֵדֵר. הַפֶּסֶח
הַיָּחִיד (יח), הַקִּשּׁוֹ הַחֲתוּב לְשִׁלּוּם שְׂנֵאָלִים לְשָׁנֵי יָמִים

הבשר בלילה הזה" (שמות יב ח). **אִינוּ נֹאכַל אֱלֵא**
עַד חֲצוֹת — כתיב הכא "בלילה הזה", וכתיב:
"עֲבַרְתִּי בֶּאֱרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה" (שם שם יב), מה
לחלן עד חצות דכתיב: "וַיֵּדֶי בְּחָצִי הַלֵּילָה הַזֶּה הִכָּה
כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שם שם טז), אף אכילתו
עַד חֲצוֹת⁶⁰⁸. **וַאֲינוּ נֹאכַל אֱלֵא לַפְּנִיּוֹן** — הנמנים
עַל הַפֶּסַח לֹאֲכֹלוּ. **וַאֲינוּ נֹאכַל אֱלֵא צֵלִי** — כדכתיב:
צֵלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת (שם שם ט)⁶¹⁰. **וַאֲינוּיִנִי נֹאכַל אֱלֵא**
צֵלִי — שְׁנֵאמָרוּ⁶¹¹: "וַיִּבְשְׁלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּחִלְלִים"⁶¹³.
לִהְיוֹת נֶקֶט הַכְּתוּב גַּבִּי פֶסַח טַהוֹר⁶¹⁴, שְׁהָרִי בִּרְאשׁ חוֹדֶשׁ
נִסָּן בְּשָׁחַר מִשְׁמַשׁ מִזֶּל טַהוֹר⁶¹⁵, וְשֵׁנִים עֶשֶׂר מִזֹּלוֹת
מִשְׁמַשְׁיָן כִּיּוֹם וּבְלִילָה כָּל מִזֶּל וּמִזֶּל מִשְׁמַשׁ שְׁהִי
שְׁעוֹת⁶¹⁶, וְכִשְׁתַּחֲשׁוּב מִמִּזֶּל טַהֵל שְׁמַחֲחִיל לִשְׁמַשׁ
בְּחֲחִילַת הַיּוֹם נִמְצָא שְׁמֹזֵל גַּבִּי מִשְׁמַשׁ לֵאחֹר חֲצִי
יּוֹם⁶¹⁷. לִהְיוֹת אִמְרָה חוֹדֶה לִהְבִּיא פֶסַח מִן הַגִּידִי, כִּי
מִכָּת כְּכוּרוֹת הִיחָה [בְּמִזֶּל גִּידִי⁶¹⁸], וּבְחֲחִילַת הַלֵּילָה
לֵיל שְׁבִיעִי נִכְנַס יִשְׂרָאֵל וּמִצְרַיִם כִּיּוֹם⁶¹⁹ וּמַחֲחִיל לִשְׁמַשׁ
מִזֶּל מֵאוֹנִיּוֹיִם⁶²⁰. וְרָצָה הֵימָּה לִשְׁטוֹף אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ
הַמִּצְרִיִּים⁶²¹, שְׁהִי פֶסַח מִכָּה עֲמֻמָּה, כְּדִכְתִּיב: "[וְ]עֲבַר
כִּי(ו)ם צֹרֵחַ" (זְכוּיָה י יא)⁶²², לִלְלִי הַשֶּׁם בְּעֶזְרֵם עַל
608 וְזִכְרֵם גַּבִּי א. 609 פִּסְחִים קָבִי, וְזִכְרֵם גַּבִּי ב. 610 בְּכִי⁶²³
דָּרָשׁ כְּדִי הַלְלוּ: "קִבְּצִי תִּבְרוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", קִבְּצִי פְסוּלִים
בְּיֹאזֶל שְׁמוֹת, קִבְּצִי פְסוּלִים בְּיֹאזֶל אֵל הַתְּנִינִים". 611 מִכִּי⁶²⁴
612 הַזֶּה מִשְׁחָר בְּקָרָא נִכְנַס לַעֲלֵי, וְאוֹלֵי יֵשׁ כָּאֵן מִסְחָר. 613 הַזֶּה ב.
לֵה יג: "וַיִּבְשְׁלוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאֵשׁ כְּמִשְׁפֶּה". וְכִדְרָשׁ שֶׁם: "לֵא מִצְוֹת
בְּמִקְוֵם אֲחֵר לִשְׁחַר בִּישׁוֹל וְעֵלִי" (רִאשׁוֹ שֶׁצֵּלִי: "צֵלִי"), וְעֵי מִלְכִּיִּם
שֶׁם. 614 שְׁמוֹת יב ה: "שֶׁה תִּמְשֵׁךְ... מִן הַכִּבְשִׁים וּמִן הָעִוִּים
וְהַתּוֹרִי, שְׁהִי כָל הַעֲרִיץ דּוֹקֵף יֵשׁ רָצָא, וּבִסְחָר יִרְשֶׁה לִפְנֵי" (מִקְצֵי
615 רִאשׁוֹ רִשִׁי" בִּימֵי אֵל, וְרִשִׁי" חֵדֶה עַד זֶמֶן.
16 וְדִרְשִׁים מִזֶּל הַזֶּה טַהֵל, שְׁהִי תִאֲחֻזֵּי סִרְטוֹן, אִי אֶת־חֲחִילָה, מֵאוֹנִים
עֲבַרְתִּי קֶשֶׁת, גַּבִּי דָלִי, דִּנֵּה, רִאשׁוֹ פִּדְרִים פִּיץ. 617 לֵאחֹר

למציאת "מקומות" שונים בסמך.

ונאכלין בכל העיר בכל מאכל — הן צלי הן מבושלי אבות.
 והגודס בכאן לכל אדם טועה הוא, דהא קתני שנה
 באכילתן כי הכבוד נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם.
 לשני ימים ולילה אחד — שהכתוב הקישן לחזה
 ושוקין כמו שאמרו. הפסח אינו יאכל אלא בלילה
 — שנאמר "ואכלו את הבשר בלילה הזה"⁶²² (שמות
 יב ח). אינו נאכל אלא עד חצות — מתחנתין ר'
 אלעזר בן עזריה היאצג דיליף גזירה שוה שנאמר "ואכלו
 את הבשר בלילה הזה" (שמות יב יח) ולהלן כתיב
 "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה" (שמות יב יב) מה
 להלן עד חצות שנאמר "בחצות הלילה" (שמות יא ד)
 אף כאן עד חצות. אינו נאכל אלא למנויו — שנאמר
 "במכסת נפשות" (שמות יב ד). אינו נאכל אלא צלי
 — שנאמר "צלי אש ומצות" (שמות יב ח). ודע כי
 כל מה שאומר בזה הפרק דמון טעון ארבע מתנות על
 ארבע קרנות, ושתי מתנות שוקן ארבע, וזה למצוה מן
 המוכתרינן, אבל אם נתן מתנה אחת בלבד לכל קרבן
 מהם נתכפר שנאמר "וזה זבחך ישפך על מזבח ה'
 אלהיך והבשר תאכל" בשפיכה אחת נתכפר.

221 הכבוד והקש לחזה ושוק של שלמים שנאכלים לשני ימים ולילה
 אחד. ולגבי מפשר בהמה, כתב רש"י במשנה שם "מפשר לא ידענא
 מהכא". ופ"ש בתוס' (שם ד"ה לשני ימים) שמפשר נלמד משלמים
 בבנין אב. 222 זבחים נו ב: "מה ת"ל בלילה הזה שיכול יהא
 ככל הקשים הנאכלים ביום ה"ל בלילה בלילה יהא נאכל ואינו
 נאכל ביום". 223 זבחים שם. 224 זבחים לו ב.

רוקח יתפללו אל המקום הזה" (מ"א ח ל) — א, "והתפללו
 אל המקום הזה והודו" (שם שם שם לה) — ב, "אל
 התפלה אשר יתפלל עבדך אל המקום הזה" (שם שם
 כט) — ג, ואחד — "אל המקום אשר אמרת יהיה
 שמי שם" (שם). ולפי שכתוב: "וילכו שניהם יחד" (בראשית כב ו), "הגני בני" (שם שם ז) — דעתי
 כדעתך⁶²³, והלך אברהם בשמחה, אם לא כן היאך יוכל
 להתאפק כשהיה משים על יצחק וכשלקח בידו אש
 ומאכלת⁶²⁴, אלא הלכו בשמחה, אין לבם חלוק ברצון
 בוראם, לכן משנת "אי זהו מקומך" שהם כנגד קרבן
 זרעם, שהזכיר שמות כל הקרבות ומקומן, סתם כל
 המעשה כאלו אין חלוק עליה. והמקום שנערך עליו
 יצחק כיון שלא היה לבם חלוק על הקב"ה, ולבבם
 לא נחלק זה על זה בשחיתות יצחק⁶²⁵, לכן לא היה
 תנא חלוק במשנה⁶²⁶. שני "וילכו שניהם יחד" (שם
 שם ו ח), ושני עניני שחיתות: יש שחיתות בצפון,
 ויש שחיתות בכל מקום בעזרה, ו"מקומות" שבתפלת
 שלמה כנגדם, אמר, כיון שאני צריך להתפלל על האש⁶²⁷,
 והיה מבקש: כיון שבניתי המזבח במקום שכנאו אברהם⁶²⁸
 אל האחר תפילתי וכל מי שיחפלל במקום הזה, כמו
 שביקש לך אברהם, שנאמר: "ויקרא אברהם שם המקום
 ההוא ה' יראה" (שם שם די) — "הכא יהיה פליחין
 דרא⁶²⁹", ולפי שאמר: "המקום ההוא ה' יראה", לכן
 פתח תפלתו: "ופנית אל תפלת עבדך ... להיות עניןך
 פתוחות אל הבית הזה יומם ולילה אל המקום אשר
 אמרת לשום שמך שם" (ד"ה"ב ו יט-כ), "ענה אלהי יהי נא עניןך פתוחות ואוניך קשובות לתפלת המקום
 הזה" (שם שם מ), כנגד: "ה' יראה" — "והאש ירדה מהשמים" (שם ו א). וחמישה הם ששחיתותן בצפון
 וקבול דמן בכלי שרת בצפון⁶³⁰, כנגד חמש פעמים שכתוב בקריית⁶³¹ "וצפונה⁶³²". ובקש שלמה שלוש פעמים
 "יום ולילה" בשתי תפלות⁶³³, כנגד: "ביום השלישי וישא אברהם את עינו וירא את המקום מרחוק" (בראשית
 כב ד), שיחשב התפלה במקום המקוריות, ובקש שלמה שלא יהיה שטן חלוק בתפלתו, לכן סתם המעשה, שלא
 יהא חילוק בשחיתות המקומות כמו שלא היה חלוק בהפלות. ושלוש "מקום": "ויפגע במקום ... מאבני המקום
 ... במקום ההוא" (שם כח יא), ואחר כך אמר: "האבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים" (שם שם
 כב). ושלוש: "אכן [יש] ה' במקום הזה" (שם שם טז), "מה נורא המקום הזה" (שם שם ז), "שם המקום
 הזה בית אל" (שם שם יט). ודמו כאן מוזב — "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (שם שם יב)⁶⁴⁰,
 מן השמים לארץ קמ"ד אלף ימים⁶⁴¹, ומוזב שעשה משה קמ"ד אלף ביצים⁶⁴², "והנה מלאכי אלהים עולים"

629 כלומר: דעתו של אברהם כדעת יצחק שעדיין לא ידע איה השם לעלה. ומפרש "הגני בני" כאילו נאמר: הריני כבני. 630 שם שם
 ו: "ויקח אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחד". 631 ראה תרגום יונתן שם
 פסוק ת. תרגום ירשלמי ורש"י שם. ב"ר נו ד. פסיקין פ"ס מ "בחדש השביעי" תנזומא וירא כו. בראשית רבתי שם. 632 השוה
 רוקח פה"ת וירא עמ' קצו. 633 שחיד על גבי המזבח, כדלחל. 634 ראה פסיקין פ"ס מג "כי פקד ה' את חנה". וראה רמב"ם
 הלכות בית הבחירה פ"ב ה"ב. 635 תרגום אונקלוס שם. 636 פ"ר ושעור של יד"ב, פ"ר ושעור של יד"ב, וראה ה' ד. 639 מ"א
 העולה, זבחי שלמי ציבור ואשמות. 637 בתנ"ך. 638 בראשית כח ד. ודברים ג כו. יהושע טו ז. ד' י. וראה ה' ד. 639 מ"א
 ח כט: "לילה ימים", ד"ה"ב ו כ: "יומם ולילה", ובמלכים שם פסוק נט בתפלה שהתפלל אחר כך: "יומם ולילה". 640 ב"ר סח יב:
 "והנה סולם" — זה הכבש, מוצב ארצה — זה מזבח. 641 כי מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה — חגיגה יג א, ולפי
 חשבון של 288 ימים כשנה (שארן בהם מוסף, כדלחל) יהיו בחמש מאות שנה 144,000 יום. ראה פ"ר שם עמ' קצו: "קמ"ד אלף יום
 מידת העולם זכור, אם נחשב השנה שנים יום, כי ה' ימים ורבע מן פורטות של שעות (ראה עיר שם עמ' קט: "יחשוב כל שנה שנים ימים
 — לכל השנה י' יום, אבל י' שעות ותק"ט חלקים שלא באו לכלל יום אל החשב, הרי שנים ימים לשנה"), שנים ימים — קח החומש
 ע"כ, וישאור ד' חלקים רפ"ח שאין בהן מוסף, ח"ל פעמים רפ"ח — קמ"ד אלף יום". ופ"ש שם עמ' סח רעמ' קט. 642 כי הוא
 חמש מאות אורך חמש אמות ורחב ברום שלוש אמות — שמות כו א, ומקוה של אמה על אמה ברום שלוש אמות מחזיקה ארבעים
 סאת, הרי שהמזבח שהוא כשיעור 25 מקאות מחזיק אלף סאת. וכל סאה מחזיקה 144 ביצים (שהטאה שידשה קרבן, והקט ארבעה לוגין,
 והלוג שש ביצים), נמצא המזבח כשיעור 144,000 ביצים. ועי' מגלה עמוקות אופן קנו שהביא ענין זה בשם סודי רז"א, אן לפנינו ליתא.

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים

עַמֵּךְ בְּרַחֲמֶיךָ

שׁוֹמֵר חֻמְרוֹת

עַמֵּךְ בְּרַחֲמֶיךָ

לְשׁוֹן יְהוָה וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים

שִׁמְךָ דָּלָא כַּעֲנוּ בְּחַוָּה דְּשׁוּק מִקּוּם קִדְּוִשׁ דְּךָ מִקּוּם סְהוּרִי כְּלוּמָר סְהוּר מְלִיכָא שֶׁם סְמָאִים וְאִילוּ הָיָה רִיצָה לִזְמַר סְהוּר אֲפִילוּ מְסוּמָאִת זָב וְהָיָה בְּמַחֲנֶה לִיּוֹהִי שְׁהוּא הָרַחֲבִית לֹא הָיָה צָרִיד לִכְתֹּב כָּל כִּיּוֹן דְּכַתִּיב "בִּי קוֹדֶשׁ קְדֻשִׁים הוּא וְאִכְלָתָם אֹתָהּ בְּמִקּוּם קְדֻשָׁה" יִדְעִינוּ מִיָּגָה דְּאֵלּוּ הַקְדֻשִׁים קְלִים לֹא כַּעַן עוֹרָה וְנִאֲכָלִים אֲפִילוּ בְּמַחֲנֶה לִיּוֹהִי וּמְדַכְּתִים בְּמִקּוּם סְהוּרִי שִׁמְךָ דָּאִתִּי לְאַשְׁמֹרֶתִי דְּכָל שְׁהוּא מִקּוּם סְהוּרִי אֲפִילוּ דָךְ מְסוּמָאִת מְצוּרֶה לְחֹדֶי נִאֲכָלִים כִּי קְדֻשִׁים קְלִים הֵכִי אִיתָא בּוֹכּוֹתִים (בִּיָּה עִי"ב) לֹאֲבִי עִי"ב אֲבִל מִחוּץ לִירֻשָׁלַיִם אֲסוּר לֵאכּוֹל קְדֻשִׁים קְלִים דְּכַתִּיב (דְּבָרִים י"ב י"ו) לֹא תֹכֵל לֵאכּוֹל בְּשַׁצְרֵיךְ מַעֲשֶׂה יָגִי וְכָל נִדְרֶיךָ יָגִי וְהוּא הָיָה כָּל הַקְדֻשִׁים כּוֹלֵם שְׂקֵפֶה לְהֵם מִקּוּם הָאֲכָל חוּץ לְמַחֲנֵיתָהּ עוֹבֵר בְּלֹא הֵהָ לֵב לְאִם מְבֹאֵר בְּכַתּוֹב (וִיקְרָא י' ל"ד) דְּרַק הָחֹה וְהַשּׁוּק נִיתְּנִים לְכַהֲנִים אֲבִל כָּל שָׂר הַכֶּשֶׁר לְבַעֲלִים וְכַתִּיב נָמִי (דְּבָרִים יב י"ח) כִּי אִם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ תֵּאֱבְדוּ וְיָגִי אֹתָהּ וְכִנּוּן וְכִנּוּן יַעֲבֹדךָ וְאִמְתֵּךְ יָגִי כָּל סָאֵל בִּין אֲלִי בִין מְבוֹשֶׁל וּמְחַבֵּל לִיּוֹם וְלַיְלָה מְבֹאֵר לְמַעֲלָה בְּמִשְׁנֶה ד' בְּדִיָּה הַתְּהִלָּה ז' שְׁלֹמִים קְדֻשִׁים קְלִים הֵכִל מְבֹאֵר בְּמִשְׁנֶה ז' לְמַעֲלָה הַתְּהִלָּה וְשְׁלֹמִים כְּחֹדָא

אֲרַבְּבִיךָ וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הָעָם אֶת הַקוֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶת הָעָם לֵאמֹר הִנֵּה אֵלֵינוּ אֱלֹהִים

רבי ישעצאל אומר בשלש-עשרה מלות מתקנה נדרשת א מלך נחמד.

עמק פרבא

שומע תפלה

עמק פרבא

כרא בן עזרי דסל מן התורה אנו נאכל
אלא עד הצות לפיכך אמר אלא. בן הוא
בגמרא בסוף פרקין אלא למנויי לראות
שנמנו עליו קודם שחיטתו. וכתוב (שם ד')
איש לפי אכלו תכנסו על השתה. אלא צ"ל
דכתוב (שם ט') אל תאכלו ממנו בא ובשל
מבושל במים כי אם צלי אש וכו'.

רבי ישעצאל: בסידורים הנקוד הרי"ש
בפתח תב' דגושה בחזקת.

ובסידורים ישנים ראיתי מנוקד הרי"ש בחזקת.
וכך הוא בתשבי. וכך הוא שותא דעלמא
במדינתנו. ומה שקורין הרי"ש גוסה לסגול
זה לפי שכן בטא במדינתנו כל חזקת גוסה
לסגול, כמו שמבטאין יראה. וכן ראיתי בספר
מגן אבות לבעל התשב"ץ ד"ל, על מסכת אבות
(ריש פרק ב') שכתב זה לשונו: ודע כי הקריאה
הקדומה היא רבי הרי"ש בחזקת, כי הוא שם
התואר וחזקת איננה לכינוי, אלא ליתוס. כיוצא
אכור, ואלו היה רבי הרי"ש בפתח. היה
משמעו הרב שלי, כי חזקת הוא לכינוי והיה
פגום במעלתו. וזה התואר ה' מתארים בו לכל
מי שנסמך בו כמו שנוכר. (כפ"א מנהגיהם)

והנה בעירובין (דף ע"ה ע"ב) איתא א"ר
יוסף מארי דאברהם רביס ברבי איהורא ל. וא"כ
ע"כ דהקריאה היא רבי בפתח. כמו רביס ולכך
איתחל ליה ואי היה הקריאה רבי בחזקת, א"כ
אינו דומה כלל לרביס. ולמה איתחל ליה. וגם
מענין הסמיכה שמביא התשב"ץ ז"ל ו"ש ראית
לוה. דלאחר שנסמך היה כל אחד ואחד קורא
אותו לכבודו רבי כלומר, רב שלי, משא"כ אותו
שלא נסמכו. והבבלים היו קורין להם רב רב לחזק.
ולא אדע למה לנו לשנות לשון החזק מלשון
הרביס המורגל בש"ס לומר רבותינו או רבינו.
וא"כ כיוצא הוא רבי: (רי"ש פתחת). ונראה
לי שמה שנשתרבה המנהג שהעולם קורין רבי

בחזקת, הוא על ידי שמצינו הלשון ברי"ב.
ע"ן (קדושין דכ"א ע"ב) יודו רביס, ופירשני
ז"ל אדם גדול בדורו קורין לו רביס ולשון
תכמה ותרופות הוא, עיי"ש. ושם חזק
האחרונה הוא יודו החסד ומנוקד בחזקת גדול.
ומה נשתרבה שגם רבי מבטאין כן. אבל
העיקר כמו שנופס בסידורים רבי בפתח.
(ומכ"ש דלא בחזקת) ז"ל שכתב לנקוד
בשרא והבית רפויה. וכמו שהבאתי ראיה
מעירובין, שם.

בשלוש עשרה מלות. בכל הסידורים נקוד
בחזקת. אבל בסידור הרי"ש ז"ל נקוד
בקמץ. ולא ידעתי למה והוא דכתוב (שמות
כ"א י"א) ואם שלש אלה הוא בעבור סמיכותו
להגניעה שבמלת אלה. שהוא מלעיל. משא"כ
הכא שהוא על משקל ושלש עשרה שנה
(בראשית י"ד ד') שנקוד בחזקת.

מדות כל חזקת שמהציון הכו"ל מלשון
המקרא. אע"פ שאין פשטות הלשון מורה כן.
אלא שהיו הדברים מקובל להם. וחלשיש
הכו"ל במקראות. נקראים מדות. ע"ן (נפסין
דף ס"ז) וכן אמר ר' שמעון למסמדי. בני
שנו מדות שמדות תרומות ממדותיו של ר'
עקיבא. ולכך נקראה זרשות הכתובים מספר
שמות מכילתא. כי מדה תרומה מכילתא.
וענינה כמו כלי המדה מכילה מה שנותנים
לחוכה במדה ידועה. כן כך חזקת הכתוב
באופן שיוכל להכיל מה שחדש עליו.
לפי המדה חשיעור והגבול שהיה מקובל
אצלם ד"ל. ונתן ר' ישמעאל כל י"ס להדרשות
שהם בייג אופנים. ויש גם מדות אחרות
שנשנות בברייתא דליב מדות של ר' אליעזר.
בנו של ריה"ג. והא דלא חשב ר' ישמעאל.
כתב בספר הכייתות (כמאמר גתבות עולם).
משום דלא חשיב. אלא מה שלא מצא שום
חזקת עליהם והן רחוקות מפי כל שהרי בבבא

כולה כמו קרבן ע"ז אך מחמת שהעובד השם בשיתוף הלוש דהיינו החיצונית הוא נאה ויאה רק בפנימיות הוא החסרון דהיינו הפניית שהיה לו לכך ג"כ רק פנימיות העולה נשרפת משא"כ העור שהוא הלוש כ"ז כתבתי רק בדרך אפשר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונך ונדע הא דכתב העולה קודש קדשים ולא כתב ג"כ גבי חטאת ואשם קודש קדשים עיין בגמרא שם והא דכתב שחיטתה וקיבל דמה אע"ג דעולה היה זכר עיין בזה"ק פ' נח ור' עיין:

זבחי שלמי ציבור וכו' הטעם דזה קרי חטאת וזה קרי אשם אע"ג דשניהם על החטא באים עיין ברמב"ן פ' ויקרא ועיין באבודרהם והובא ג"כ בפרמ"ג דחמשה אשמות הראשונים הם סמוכים לכך וקודה האל"ף בפת"ח אבל הששי שהוא אשם תלוי האל"ף בקמ"ץ שהוא שם דבר ע"ש והנה כבר כתבתי לעיל שגם כאן יאמר היה"ר בדרך תנאי דהיינו שיאמר יהר"מ ה' או"א שאם נתחייבתי אשם וכו' וכדרך שאומרים אחר חטאת רק כאן א"צ לכוון שאם נתחייבתי אשם דהיינו שנודע לו ונשכח ממנו וכמ"ש לעיל גבי חטאת כי אשם לא בעי ידיעה בתחילה עיין בדג"מ ובמחש"ק:

התודה ואיל נזיר וכו' עיין מ"ש לקמן שבערב יתח"פ ובע"פ ובתורה"מ פסח אין אומרים מזמור לתודה מפני שהתודה אינו באה באותן ימים ע"ש א"כ הה"ד כאן לא יאמר היה"ר אחר התודה באותן הימים ועיין בפרמ"ג שבערב יתח"פ לא יאמר היה"ר אחר שום קרבן חוץ מבעולה:

ש"מ קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר הטעם דקדשים קלים נאכלין בכל העיר וקדשי קדשים רק לפנים מן הקלעים נראה לפענ"ד דאפשר משום דקדשי קדשים באים על החטא וידוע דמכל חטא נכרא מלאך המשיחה והקרבן בא לבטל המשיחה לכך המשיחה הלז מתגבר עצמו לפגל הקרבן ומפני זה נאכלין לפנים מן הקלעים דוקא כי באם יצא לחוץ יש לחוש שמא ישיגיהו המשיחה ויפגלה משא"כ קדשים קלים דאינם באים על החטא ואין ודוף אותם לכך נאכלין בכל העיר כ"ז כתבתי רק בדרך אפשר וה' ינחני בדרך האמת:

הבכור והמעשר והפסח וכו' ונאכלין בכל העיר ר"ל משא"כ הפסח אינו נאכל אלא בבית אחד כמ"ש לא תוציא מן הבשר חוצה אך צ"ע ולא חשיב זאת בהדיא בין שאר הדברים שחשיב כאן שחלוק דיני של פסח מבכור ומעשר הפסח אינו נאכל וכו' והאי ולא חשיב ג"כ שפסח אינו נאכל אלא על מצות ומרורים עיין בתוס' דלא חשיב אלא דבר שכנגדו בשאר קדשים והוא חלוק מהם דשאר קדשים נאכלין ביום וכל הלילה ולכל אדם וככל מאכל ופסח אינו נאכל אלא בלילה ועד חצות ולמנוחי וצ"ל א"נ לא חנן מצות ומרורים דאינם מעכבים א"נ לא מצוה דגמול:

י"ג מדות הנה נוסח הסידורין ב"ג מדות התורה נדרשת וכן הוא באבודרהם אך מכ"א שם גירסת המדרש השכם ור' סעדי' מ"ג מדות ע"ש מבנין אב מכתוב אחד ונוסח סידורי ספרד ור' קאפיל ובאבודרהם וכל בו מבנין אב וכתוב אחד אך נוסח סידורי דידן הוא בכללי הש"ס וכסידור השל"ה כל דבר שהיה בכלל הנה נוסח ספרד והאבודרהם בכלם וכל דבר ונוסח ר' קאפיל בפעם הראשון כל דבר בלא וא"ו ואח"כ וכל דבר כווי"ן ונוסח הכל בו בפעם ראשון ושני ושלישי כל דבר בלא וא"ו רק בפעם הר' שהוא האחרון גורס וכל דבר בוא"ו לטעון טעון אחד כן הוא נוסח דידן ובסידורי ספרד ור' קאפיל ובכללי הש"ס ובאבודרהם ויש נוסחא לטעון טעם אחד והוא נוסח הכל בו ובסידור השל"ה ור' שבתי וכן שני כתובים כן הוא נוסח סידורי דידן ובכל בו אבל נוסח סידור ר' שבתי ור' קאפיל ובפע"ח וכאן שני כתובים אך עיין בחשב"ן שגם לנוסח סידורי דידן צ"ל וכן בפת"ח כאלו היה נכתב וכאן באל"ף והכוונה של נוסחא זו שגורה הוא כפי כל בשם הרב הקדוש מו"ה צבי הירש מזיטשוב וצללה"ה והובא ג"כ בעיון תפלה עפ"י דאמרינן בגמ' כתיב ונקח וכתוב לא ינקח הא כיצד מנקה לשכים ואינו מנקה לשאינן שכים והיינו מדכתיב הכתוב השלישי ושם ודפא לו נמצא הכתוב השלישי מכריע שלא יסתרו הב' כתובים הנ"ל ואיתא ד"ג מדות אלו הם כנגד י"ג מדות דרחמים וזה שאמר וכאן ר"ל במדה זו ה"ג שהוא נקח הם ב' כתובים המכחישים זא"ז עד שיבא הכתוב השלישי וכו' יהר"מ שיבנה ביהמ"ק הכוונה משום דבעת"ד אין לנו לא ביהמ"ק ולא קרבן רק ושלמה פרים שפתינו וע"ז אמרנו פ' התמיד ומשנת איזהו לכך אח"כ מתפללין שיבנה ביהמ"ק במהרה ונקריב הקרבנות בפועל והנה יש נוסחא שתבנה ביהמ"ק וכתבתי מזה לעיל גבי פ' התמיד:

קדיש דרבנן הנה עפ"י הארז"ל קדיש זה הוא חובה כי עד כאן הוא מעולם העשיה ומכאן עד יוצר אור הוא מעולם היצירה ובין עולם לעולם חיקנו לומר קדיש עיין בפע"ח (ועיין בספר אמרי קודש מהרב הקדוש מסטרעליסק שקדיש זה שייך להבעל תפלה ולא כהמנהג שאומר אותו אדם אחר) ועיין בספר זכרון יהודא מהגה"ק בעל אמרי אש דלפי מנהג אשכנז שאומרים קדיש אחר מזמור שיר תנח"ל לא יאמרו קדיש לאחר איזהו כי לדעתם שם נקרא בין עולם לעולם וכל דיני ומנהגי קדיש אכתוב א"ה לקמן אחר ישתבח ואחר ובל"ג ואחר אין כאלהינו:

סדר פסוקי דזמרה

הזרה מנהג אשכנז לומר ברוך שאמר קודם הודו לה' קראו ולזה הסכים רבינו הטור (ובסי' נ"א) להקדים הברכה לכל המזמורים שיהיה לכלם ברכה תחילה וסוף אך מנהג ספרד לומר הודו לה' קראו בשמו קודם ברוך שאמר ולזה הסכים הכל בו משום דנכון

סוד הקריבות

ושחם אחת ושלש בלשם אם בניה וכלן לאחיות
 מחנה ואינם נשואת חכם כלל וכלו צריך למנוחה
 עם כל אחת מהם עד אחת ושבע להדחות איד
 הם עמה כשלכנת קשורה צנחית וכדי להסוך
 סוד אם הכנים במעלות דעות עד בלשם ההתחנה
 ויהי חיה באמצע הכפורה לא למעלה ולא למטה
 לפי שהיה מכון למדת הרחמים ובהוא הדם היה
 מתאצל אצילות שפע מתלבטן ללכן עונותיהם של
 ישראל ובספרי להם נקרא שמו לבטן שהוא מלבין
 עונותיהם של ישראל וכלו רוח הניבא באחריו אם
 יבין חטאיהם בשנים כשלן ילביט:

המאורות הצבור והמוד' כו' סוד שער ראש חדש

ותבאר במקומו כס"ד. כולל עלה ככנס
 ומה לסובב דע כי בענין זה היה הכין מיוחד
 הדברים העליונים ודע כי כלל הכל נקרא כנס
 ומה לסובב הוא המאור העליון שהוא מקיף את
 הכל ולשם היותו כוונתו להסוך מחמת עד ביות
 מלכותו ול"א וכל לו לסוך הוא קרן דוד. דרומית
 הוא סוד לאברהם בענין שנאמר וימנו סתבתי
 ושם הוא פן החיים וצריך לחדו בחרת שהוא
 האב העליון שחשם ורחם האור וזכו שאמר דרומית
 מורחות. וצריך לסקקשך ויד דוד בחרת וצריך
 לחד קודם בצמון הוא אם הכנים בענין שאמר
 ואכנך חתלה בטנס לפי שהוא הנכר המסכה
 נטעות הן ונקרא צפון לפי שנאללה מחנה חדת
 הדן הקשה ואם הוא רחמים ואח"כ צפונות
 מערבית לקשר עם בנה ואח"כ מערבית
 דרומית חותם מתקום שהחול כדי לחדו ברחמים
 זכור סוד אברהם וירקוחת היותו וחוץ של סוד
 מסוך פלוג ויכנסן הים מעורר מדת המסד על
 ושראל ולפיכך הים משלים עם כי שם ניוו ויכנסן
 היה פועל פועל זו למטה ומעורר הדברים
 העליונים למעלה להסוך המעורר העליון ומס
 יפרד לעולם הנפרדים וזו יתבדך עולם השפל:
 דעו"ל קודם קדשים העולה הוא סוד התקדשות
 הכל עם המהשבה העליונה הנקראת

קדש קדשים ולפיכך נקראת על שם ויהי כלל

לפי שגא על הדרסור ולפיכך מוקדש על הכוח
 כל הליכה שעת ההוא ומהשבת בצמון שגאה
 לכפר על מהשך לבו למחשבת רעה לצד הכפוני
 וחמי שגולה עד המחשבה העליונה שאין לשון
 ברוך פלג זה והסנה אין לבגדים ולא לבעלים
 זה מאומה אלא שילכה חנפה עד בשר והיתה
 זכר ולא נקבה לפי שהיא למעלה מן המדות שיש
 בהם פועל ומחשכל:

זכורו שליו צבור שליו צבור הם שני כבשי עזרת

שמעיהם אחת עם שני בלשם יתבאר
 במקומם וס' ר"ל שליו צבור דרומים בלשם העולם
 ולפיכך היו קרובין בחתן חתן יום המהשם כנגד
 מחשבים שפרי בניה ולפיכך שחיתון בצמון וזוא
 הכפון העליון:

דעו"ל ואלי מור הוא קרבן שלמים שמחיה עם

המחנה שנאמר וזאת חורת זכר השלמים
 אם על סודו וגו' שחיתון ככל מקום ואפילו
 בדרום לפי שנאמר להטיל שלום ולכשלים
 המדות אליו:

שלמים לפי ששם למטה נקראים קדשים קלים

שהמדות התחתונות נקראים בשם זה לפי
 שאין בקדושות העליונות וקרבן שלמים היה בין
 זכר בין נקבה כי הוא לכן האמצעי המעלים בין
 המדות והכלול מהם:

הבכור הוא צבור ביהם והמערב מעשר ביהם

ושניהם כנגד חכמה אחרונה. שם הוא
 נקראת צבור שנאמר גם אני צבור חכמו עליון
 לאמני ארץ והמערב כנגד הפשיות ולפיכך הם
 קדשים קלים ויש בהם חלק לכהנים והוא הבכור
 כי שם הם מקבלים ומסם נטלה מאחרונה שם
 זה ולפיכך נאכל לכהנים ולפי שהמערב רמז
 לעשרות יש בו חלק לבעלים ומס ששחטין ככל
 מקום יתבאר למעלה:

הפסח אינו נאכל אלא בלילה קצת ואספת שנאכל

אלי יתבאר במקומו צ"ל וי' יש בעניני
 הקדושות סקרים נוראים ולפי של' זה מקום
 לא הורכבו בהם עד יערה עליון רוח ממרום
 ובאדם עם שאר ספרי הקודש אם יגורו מן
 השמים החיים:

סוד ייב' שזתורה וד' שש

ספרי שלש עשרה מדות שהמורה ידענה בהם
 מקל וחומר מדה זו כנגד המאור העליון
 שהוא קל בערך פלגו והלא אחת וזוא שכת
 פלוג הנקרא קל אין ברוך יכולת לצלות ולהסוך
 עם ולדע מכותו ב"ש וי"א עולת הצלות שהוא
 חומר ונעלם וכסתר בהשגתו יותר שא' כל ברוך
 יכולת להסיר בו בענין דוגמה זו י"א לחדן
 בחרתה החומר מן הקל בן פירט מזה זו בעל
 אור וזוע. מנורה שיה כל הסבות הן גירות
 לש"ת ואמר שיה שיוצר האדם שלא לית פחיתות
 באחת מהם. בספר הקנה וכל גורו שיה דומה
 השלש הווא לאחר בדרמה לחדו כזה היה לג"ש
 ואין אדם קן גורו שיה מעצמו אלא א"י קבלה
 מרבו וכל זה רוח לאם העולם שנאללה מנהיג לא
 ידעו עיט ויונקת חמיר מחמיר וטוא מוחמיר כי
 שמו בקדו וטובטון מג"ש כי נאללה חממה חדת
 הדן הקשה ואם הוא רחמים ולפיכך הנהג שלם
 כחיבתו רחמים ונקודתו דין בן פ"י שם
 טוב' שם טוב וי"ל מנהיג אב רוח חכמה
 העליונה שהוא אב הכנין וכל הכנין שהוא חסד
 עד ע"י האב סומך לבטחו ולחיותו כלי ופרט
 אם הכנים שבו זה הכנים ככה פרט האליה כל
 אחד ואחד במקומו כפרט ד"ל בפועל וכל האחר
 אחד שינאו הכנים לפועל אם בן חסד' הם
 מחתים לו אחרי שהאלי א"י יש פחיתות בבניהם
 הוללה רק אין בכלל רק מה שיש בפחיתות וסכל
 אחי

וּלְבָנִיָּהֶם וּלְעֶבְדֵיהֶם :

(יהי רצון כאלו הקרבתו תורה)

שלמים קדשים קלים. אכילת חלו לפני ימים ולילה אחת. להיות ששם שלמים סוף בשר דבינו תרי שלומי שם יסוד וד' דבינו שני ימים ולילה אחת סוף מלכות באגל שני ימים. וזהו סוד וא"ו במילואה דבינו תרי ווי"ן נוף וברית אלק בלמעשה אחת חמשה :

שְׁלָמִים קִדְשִׁים

קָדְשִׁים שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל

מָקוֹם בַּעֲזָרָה וּדְמֵן מַעֲוֵן שְׁתִּי

מִתְנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וְנֹאכְלִין בְּכָל

הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מֵאֵכֵל לְשָׁנֵי יָמִים

וְלִילָה אֶחָד הַמּוֹרֶם מֵהֶם כִּיּוֹצֵא בָהֶם אֱלֹא

שְׁהַמּוֹרֶם נֹאכֵל לִבְהֵנִים קִנְיָנֵיהֶם

וּלְבָנִיָּהֶם וּלְעֶבְדֵיהֶם :

(יהי רצון כאלו הקרבתו שלמים)

הַבְּכוֹר וְהַמְּעֵשֶׂר וְהַפֶּסַח קִדְשִׁים

קָדְשִׁים שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל מָקוֹם בַּעֲזָרָה וּדְמֵן מַעֲוֵן

מִתְנֹת אֶחָת וּבְכָל שִׁיתָן בְּגֵד הַיִּסּוֹד שְׁנֵה

בְּאִכִּילָתָן הַבְּכוֹר נֹאכֵל לִבְהֵנִים וְהַמְּעֵשֶׂר

לכל

לְכָל אָדָם וְנֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר בְּכָל מֵאֵכֵל

לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד הַפֶּסַח אֵינוֹ נֹאכֵל אֱלֹא

בְּלִילָה וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֱלֹא עַד הַצּוֹת וְאֵינוֹ

נֹאכֵל אֱלֹא לְמִנּוּיוֹ וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֱלֹא צִלִּי :

סימן שנים עשר

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר

בְּשֵׁרֶשׁ עֵשְׂרָה

מִדֹּת הַתּוֹרָה

נִדְרֵשׁ

מִכָּל נִדְמָר וּמִנְדָּרָה

שְׁוָה מִבְּנִין אֵב

מִכְתּוּב אֶחָד וּמִבְּנִין

אֵב מִשְׁנֵי כְתוּבִים

מִכָּל וּפְרָט

וּמִפְרָט וּבְכָל

כָּל וּפְרָט וּבְכָל אֵי אֶתְהִי אֱלֹא בְּעֵין הַפְּרָט

מִפְרָט שְׁהוּא צָרִיךְ לְכָל וּמִכָּל שְׁהוּא צָרִיךְ

לפרט

רבי ישמעאל וכו' פסע היות התורה מדרשת בשלש עשרה מדות הוא מפני שהתורה מן הת"ת כעשרה וכו' נק' תורה שבכתב ולו שם כן ד' כעשרה וכו' מנערך שנים עשר לרופים ששם שנים עשר גבולות שששם קלות שבו כדפי' פעמים הרבה בתלקים הקודמים. וכספי' שער פרטי בשמות. וסכח הגולל הם שלש עשרה. וכינוי שלש עשרה מדות שהתורה מדרשת בהן שכן כת'ת. מסתמך ביי' ענפים אלו. ושלש עשרה מדות הם אלו. ה' מקו'. ב' מנורה שוב. ג' נגין אב וכחוב ח' ובנין אב ושני כתובים. ד' כלל ופרט. ה' פרט שנידך לכלל. ח' דבר שבו בכלל ואלו מן הכלל לומר על הכלל. ט' דבר שבו בכלל ואלו למען עושה אחד שבו כעשרה. י' יאל לעושה עושה אחד שבו כעשרה. י"א לא לעושה עושה אחד שבו כעשרה. י"ב דבר הכלל מעיניו ודבר הכלל מסופו. י"ג שני כתובין המכתיבין זה את זה וכנגדם שנים עשר היות שששם. וסכח הגולל ואלו הם ידויה ידויה ידויה הויה הויה ידויה. וידויה וידויה וידויה. הויה הויה הויה. והשם עלמו שבו עיקר אל י"ב ענפים וכנגדם שנים עשר גבולות מורכבים משש קלות וסכח ענין אחד. ואם באלו יחם שנים עשר גבולות עם שנים עשר היות ועם שנים עשר מדות אפשר שיעלה בידו כהגלתו ואפשר שלא יעלה לכך דליתו לקרר כזה כזה עד יורשו משמים :

שלמים¹

שלמים, העושה שלום בעולם, ממשיך הרוחניות בהגשמות, שלכן הכשר נאכל לכהנים וגם לבעלים, אנילה כפשוטה...
אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חט"ו ע"ש

הבכור והמעשר והפסח

הסעיפים: א. הבכור והמעשר ג. בכור - קדוש מעצמו; מעשר - תלוי בעבודת האדם, ב. בכור קדוש גם בזה"ל משא"כ מעשר, ג. טעם שבכור נא' קודם מעשר, ד. כללות ענין הקרבנות מתבטא בהם, ה. ענינם כנפש האדם, ו. הכל הולך אחר החתום - העילוי במעשר דוקא, ז. ובלבד שיתן כנגד תיסוד, ח. הבכור נאכל לכהנים ג. א. מקורו, ב. קושיות בפרש"י, ג. ההכרח לפרש"י, ד. אם נאכל גם לנשיהם ולעבדיהם או לזכרי כהונה בלבד, ז. לשני ימים ולילה אחד ג. מקורו, ב. טעם שדין הבכור אינו דומה לחטאת ואשם, ג. טעם שדינו דומה לשלמים, ד. טעם שדינו אינו דומה להודיה, ה. הפסח אינו נאכל אלא כו' ג. א. אם נמנה שחיטת ואכילת הפסח לבי מצות, ב. על שחיטת חייבים כרת, משא"כ על אכילתו, ג. קושיות בפי' הגיל, ד. קרבן פסח נשתנה משאר קדשים קלים, ה. התורה הגדירה אכילת הפסח כתנאים מיוחדים, ו. למנויו ג. מצד א' הוי קרבן יחיד ומצד ב' דומה לקרבן ציבור, ב. שייכות הגיל לשם "פסח", ג. ענינו בעבודת האדם.

א. הבכור והמעשר:

(א) בכור - קדוש מעצמו; מעשר - תלוי בעבודת האדם:

דער חילוק צווישן בכור און מעשר איז: בכור איז קדוש מעצמו - מלמעלה (מאכט מען עס), זאגט מען אז ער איז קדוש, זיין קדושה איז נישט פארבונדן מיט א פעולה פונעם

- (1) עייניך לקמן הבכור והמעשר ס"ג סק"ג.
- (2) חו"כ לויקרא ג, א.
- (3) ועייניך לעיל העולה ס"א סק"ג וסק"ד.

(1) בכורות נג, סע"א. ערכין כט, סע"א. תמורה כה, א. ובכ"מ. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד.

הבכור והמעשר והפסח

אדם: משא"כ קדושת מעשר איז תלוי אין עבודת האדם - דער מענטש דארף ציילן, און "העשירי יהי קודש".

(ב) בכור קדוש גם בזה"ל משא"כ מעשר:

נאכמער איז עס ניכר בזמן הזה, וואס קדושת בכור איז פאראן אויך איצט (וויבאלד ער איז קדוש מעצמו), משא"כ קדושת מעשר וואס איז לפועל נישטא בזה"ל, ווייל די חכמים האבן געווען נישט אפצושיידן קיין מעשר בהמה.

(ג) טעם שבכור נאמר קודם מעשר:

עפ"י יומתק הסדר, וואס פריער שטייט וועגן בכור און דערנאך וועגן מעשר: אין עבודת הקרבנות (קירוב לאלקות) קומט פריער די המשכת הקדושה מלמעלה למטה (בכור), און ערשט דערנאך - קען זיין די עבודת האדם מלמטה למעלה (מעשר).

(ד) כללות ענין הקרבנות מתבטא בהם:

ספר ויקרא הויבט זיך אן מיט די דינים פון קרבנות - "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' גוי", און אויך דער סיום ספר ויקרא רעדט וועגן (צוויי סוגי) קרבנות - (א) בכור, (ב) מעשר בהמה.

(2) וגם להמ"ד (ערכין שם ושי"ג). רמב"ם שם שצריך להקדישו כפה - הרי גם, אם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליה (רמב"ם שם).
(3) משנה בכורות נה, ב. רמב"ם שם פ"א ה"א. וגם לדעת ר' יוסי ברי יהודה במשנה שם - הרי עכ"פ צריך להפריש המעשר (ובטל אחד).
וגם לדעת רבא (שם נט, א) ד"עשירי מאליה הוא קדוש" - הרי: (א) צ"ל מנה תשעה" - רש"י שם ד"ה קדוש מאליה. (ב) העשירי נעשה קדוש רק ביציאה מן הדיר (ואז קדוש למפרע) - כמשנ"ת בארוכה בלקריש ח"ו ע' 362 ואילך.

וראה משנה נדרים (יח, ב) דמעשר בהמה הוא דבר הנדור. ובתוס' שם: דבעי העברת מנין. . . מיקרי שפיר דבר הנדור. וראה הערה 5.

(4) בחוקותי כו, לב.
(5) ובפרט להסביר (ראה בארוכה לקח טוב - להר"י ענגל - כלל א' קרוב לסופר) דקדושת מעשר היא (לא מאליה, כ"א) ע"י האדם, שהוא משים הקדושה עליו, ולכן הוי דבר הנדור (בגיל בהערה הקודמת). ובטור"א לר"ה (כה, ב): "דמעשר נמי איתא בשאלה ככל הקדשים הקדושים בפה" [ועפ"י הגיל מלקח טוב מתורג' בפשטות מה שהקשה עליו במניח מצוה שם. ואכ"מ].

(6) בכורות נג, סע"א. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ב.
(7) להעיר מבחי' בחוקותי (כו, לב): "כי הבכור והמעשר עקום אחד" וזהו נעוץ סופו בתחלתו לחבר וליחד הסוף עם הראש, עיי"ש.

(8) להעיר אשר ספר ויקרא נקרא ספר הקרבנות - ראה רמב"ן בהקדמת ויקרא.

(9) ויקרא א, ב.

(10) בחוקותי כו, כו.

(11) שם, לב.

(*) כמו שחב"א לפניו מהרמב"ם, הבכור והמעשר מעשה שניהם אחד (כה, כותרת" דהל' בכורות: וכללתי כ"א).

און וויבאלד אז דוקא די צוויי קרבנות ווערן דערמאנט בספר ויקרא — דארף מען זאגן אז אין זי שפיגלט זיך אפ דער כללות ענין הקרבנות וואס רעדט זיך בתחלת ספר ויקרא.

... אין לקו"ת¹¹ איז מנואר אז „אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מינט דאס וואס אדם העליון איז מקרב „(יקריב) דעם אדם שלמטה צו אלקות „(מכם קרבן גו'"), אז פריער ווערט נמשך א אתערותא דלעילא צו מקרב זיין דעם אדם שלמטה צום אויבערשטן: און נאכדעם איז דער פסוק ממשיך: „מן הבהמה גו' תקריבו את קרבנכם" — וואס דאס רעדט זיך וועגן דעם קרבן וואס דער אדם דארף בריינגען בעבודת עצמו (פון דער „בהמה" שבו) — אתערותא דלתתא.

און דאס איז בהתאם צו די צוויי סוגי קרבנות וועגן וועלכע עס רעדט זיך בסוף ספר ויקרא — בכור (קדוש מלמעלה) און מעשר (קדוש ע"י האדם)¹².

(ה) ענינים בנפש האדם:

אט די צוויי ענינים — בכור (אתעדל"ע) און מעשר (אתעדל"ת) — זיינען אויך פאראן אין דעם אדם גופא:

„בכור" איז איינער, אן אויב עס זיינען דא מערערע איז ער דער ערשטער — בחינת חכמה, וכמ"ש¹³ „קדש לי כל בכור", וואס קדש איז בחי' חכמה¹⁴; מעשר — דארף זיין צען (עבודה מצד עשר כחות הנפש) און חובת כאו"א אז עכ"פ די לעצטע¹⁵ — הגילוי (השייך למחשבה דבור ומעשה) יהי' קדש (אפילו בא א בינוני — שהיא מדת כל אדם¹⁶).

און דערפאר איז (א) בכור — קדוש מעצמו, ס'איז נישט תלוי אין עבודת האדם — ווייל בחי' חכמה שבנפש, כח המסנ'פ, איז דא ביי יעדן אידן בירושה מאבותינו¹⁷; (ב) קדושת

(12) ויקרא ב, ג.

(13) ויש לקשר הגיל גם עם דרוש הא' שבלקריט ספר ויקרא (ד"ה ויקרא אל משה) עפ"י המבואר שם (א, ב) ש, ויקרא אל משה" הוא תהארה והשפעה למשה (אתעדל"ע) כדי שיעיז יוכל לעלות בו (אתעדל"ת), ועדין להלן בהמאמר שם ב, א.

ובאה"ת ויקרא עה"פ אדם כי יקריב (כרך ג' ע' תשכד); ואחר כהנ"ל [ביאור ענין אתעדל"ע ואתעדל"ת — ע"ד הגיל בלקריט] יוכן ג"כ הפסוק שלפני ויקרא אל משה... ועם היות זה דרוש בפ"ע... אך שייך בטוב לדרוש דלעיל ויחשקו יחד.

(14) כא יג, ב. וראה אה"ת עה"פ בב"י.

(15) ויש בו, מילה בגרמ"י (איינער, מסנ'פ, ראשית כחות הפנימים. — וראה ג"כ סידור שער התפלין ה, ב. ע"פ וחי' רסב, א (בסידור שם, שחוא חכמה שבכחור).

(16) ראה קולת יעקב ע' מעשר כמה דרגות (ביאורים ובהם משל"ה תולדות (רפ"ו, ב) דמעשר הוא י' ספירות (שבחכמה). וראה ג"כ בפירוש (עה"כ) וכמא"א וככ"פ. וראה לקוטי לוי"צ אגרות (ר"ע רמג) דמצוה דמעשרות בכלל הוא נכונות את הגל'.

(17) תניא רפ"ד.

(18) תניא פ"ח.

הבכור והמעשר והפסח

שעה

בכור איז אויך דא אין זמן הגלות — ווארום בחי' חכמה הנ"ל שבנפש איז אלעמאל¹⁹ גאנץ²⁰.

משא"כ קדושת מעשר — עשר כחות הנפש והעשירי — איז תלוי אין עבודת האדם, און וואס דעריבער איז דא אין דעם שינויים צווישן זמן הבית (ווען ס'איז מאיר אלקות בגילוי) און זמן הגלות²¹ (וואס קומט בסיבת החטא).

(ו) הכל הולך אחר החתום — מעשר דוקא:

ס'איז דא דער כלל²²: „הכל הולך אחר החתום". און וויבאלד אז דער סיום וחיות פון ספר ויקרא איז מיט מעשר דוקא — דארף מען זאגן, אז דאס וואס מעשר קומט נאך בכור, איז נישט נאר ווייל אזוי איז עס דער סדר הענינים²³, אז פריער קומט די אתעדל"ע [בכור], און דערנאך עבודת האדם [מעשר], נאר אויך ווייל עס איז דא א מעלה אין דער קדושה וואס קומט דורך עבודה לגבי דער קדושה וואס קומט מלמעלה. און דערפאר איז דער סיום וחיות פון ספר ויקרא מיט מעשר, ווייל דער תכלית פון ענין הקרבנות איז — עבודת האדם.

און דערפון איז אויך מוכן בנוגע דעם סדר אין התחלת ספר ויקרא... דאס וואס די אתעדל"ת „(תקריבו את קרבנכם)" קומט נאך דער אתעדל"ע „(אדם כי יקריב גו'"), איז

— נישט נאר ווייל די התעוררות וואס קומט נאר מצד אן אתעדל"ע האט נישט קיין קיום „ובמעט זמן יכלה כח התעוררות זאת"²⁴, און דעריבער מוז זיין אן אתעדל"ת מצד האדם וואס דורכדעם ווערט ער א כלי צו דער אתעדל"ע און זי ווערט א „דבר שיכול להתקיים לעד", „דבר המתקיים"²⁵, נאר אויך —

ווייל דאס איז א סדר פון „מעלין בקדש"²⁶: עס איז פאראן אן עילוי אין אתעדל"ת (עבודת האדם) לגבי דער וואס קומט מצד אתעדל"ע²⁷.

לקוטי שיחות חני"ו ע' 332 ואילך

(19) אכל להעיר מהדיעה דכור בחו"ל הוא רק דרבנן — ראה אנציק' תלמודית בערכו (ע' רפה) וש"נ.

(20) תניא פ"ט.

(21) ראה ד"ה קול דודי תשי"ט פ"ב (ובכ"ח) שהעבודה דומה הבית, שאו ה' גילוי אלקות, היא בכחות פנימיים דמית' ומדות כח, משא"כ בזמן הגלות.

(22) ברכות יב, א.

(23) כמשנ"ת לעיל ס"ק ג'.

(24) ל' הלק"ה ויקרא שם — ב, סע"ב.

(25) שם רע"ג, ורע"ד.

(26) ברכות כה, א. וש"נ.

(27) ראה לקו"ת תוריע (כ, ב) ושה"ש (כב, ג. כג, ד ואילך) — דהאתעדל"ע הנמשכת ע"י אתעדל"ת היא מבחי' פנימית יותר ולכן ע"י דוקא „ולדת זכר" — אה"ר דוקא. וראה לקרי' ויקרא שם ג, ג.

ב. ובלבד שיתן כנגד היסוד:

...מקום מקודש לדמים — דער ענין פון זריקת²⁸ הדם²⁹ (וואס די כפרה איז בדם³⁰).

שם חסיד עי 458

ג. הבכור נאכל לכהנים:

(א) מקור:

„בכור שור או בכור כשב או בכור עד” — אז „לא תפדה קודם הם את דמם תזרוק גו ואת חלבם תקטיר גו” ובשרם יהי³¹ לך (צו די כהנים) כחזה התנופה ובשוק הימין לך יהי³¹.

שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „כחזה התנופה ובשוק הימין” און איז מפרש: „של שלמים שנאכלים לכהנים ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד”.

... דערנאך איז רש"י מעתיק די ווערטער „לך יהי” און איז מפרש „בא ר' עקיבא ולמד הוסיף לך הכתוב הוי אחרית שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה”.

(ב) קושיות בפרש"י:

רש"י הויבט אן (ביי שלמים מיט צוויי פרטים) — (א) (ווער קען זיי עסן) „לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם”³² (ב) (ווען זיי ווערן געגעסן) „לשני ימים ולילה אחד” — און איז מסיים בלויז מיט און פרט: „אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד”:

איז תמוה — ממה נפשך: אויב רש"י איז משמיט די ווערטער ביי בכור ווייל ער האלט³³ אז בכור נאכל נאר לזכרי כהונה³⁴ — האט ער נישט געדארפט ברענגען די ווערטער ביי שלמים³⁵: און אויב אויך בכור נאכל „לכהנים לנשיהם וכו” — פארוואס איז ער זיי משמיט ביי בכור?

(28) ראה זבחים נג, ב (במשנה): ובלבד שיתן כנגד היסוד. וגם „עולה טעונה יסוד” (שם נג, ב).

(29) וכן (הגמר —) שפיכת דמים על היסוד.

(30) ראה חזק לויקרא א, ד. זבחים ו, א. ושם. וראה רש"י פסחים עה, ב ד"ה דם. ובכ"מ.

(31) קרח ית, יז.

(32) כ"ה בדפוסים שלפנינו. אבל בדפוס ראשון (נרוב כת"י רש"י שחז"י. וכ"ה גירסת הרא"ם) — „לכהנים ולנשיהם”. וכדפוס שני „לכהנים לנשיהם ולבניהם”. ובא' מכת"י רש"י (שחז"י) „לנשיהם לבניהם ולעבדיהם” (בלי תיבת „לכהנים”).

(33) ע"ד ההלכה י"א כן רש"י נדרים יא, ב בשם הראב"ד. אבל ראה לח"מ להל' נדרים פ"א ה"א.

(34) ומש"כ בפסוק שלאחיו, כל תרומת הקדשים גו' ולבנותיך — עכ"ל דלא קאי אכולו (ראה רש"י

שם „כלל בתחלה וכלל בסוף”, והרי „בתחלה” איירי במתנות שנאכלות רק לזכרי כהונה (לעיל פסוק ט' י).

(35) וביר"ב ע"ה"א כאן משמע שלא גרים תיבות אלו ברש"י.

הבכור והמעשר והפסח

ומובן אז מען קען נישט זאגן, אז ווייל ער וויל מקצר זיין בלשונו איז רש"י משמיט א דין³⁶:

די תמי' איז נאך גרעסער: דער מקור פון דעם פירוש רש"י איז אין ספרי³⁷: וגמרא³⁸, און אין די ביידע ערטער ווערט אינגאנצן נישט דערמאנט דער פרט פון „נאכל לכהנים” לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם, נישט ביי שלמים און נישט ביי בכור — עס שטייט בלויז „מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד” — און רש"י איז (משנה פון ספרי וגמרא און איז) מוסיף דעם פרט בפירושו³⁹.

... אז בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד דארף מען נישט אנקומען צו א הוספה „לך יהי” (הוסיף לך הכתוב הוי אחרת) — דעם דין לערנט מען אפ פון פסוק „שנה בשנה” (אין פ' ראה⁴⁰), ווי רש"י איז דארטן מפרש „למד שנאכל (בכור) לשני ימים ולילה אחד”.

ע"ד הפשט — פון וואנעט איז דער הכרח אז „לך יהי” איז א ריבוי (הוסיף לך הכתוב הוי אחרת)?⁴¹

(ג) ההכרח לפרש"י:

רש"י איז שווער דער יתור הלשון אין אונזער פסוק⁴². דלכאורה: נאך דעם ווי עס שטייט „ובשרם יהי לך” (אז דער בשר הבכור באלאנגט צום כהן), וואס קומען מוסיף זיין אויף דעם די ווערטער „כחזה התנופה ובשוק הימין לך יהי”? — דערפאר לערנט רש"י אז די ווערטער קומען לערנען א דין, אין וואס פאר אן אופן ווערט „בשרם” נאכל.

אויב מ'זאל אבער זאגן אז די ווערטער קומען בלויז אנווייזן דעם זמן האכילה — „לשני ימים ולילה אחד” ווי חזה ושוק של שלמים — איז נישט פארשטאנדיק: פארוואס דארף דער פסוק מרמז זיין, זאגן דעם דין דורך פארגלייכן צו אן אנדער קרבן — מיט די ווערטער „כחזה התנופה ובשוק הימין”, און בפרט אז דאן איז ערשט נישט קלאר צי דאס מיינט „של שלמים שנאכלים” „לשני ימים ולילה אחד” אדער „של תודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה”, און מען דארף האבן נאך א הוספה ולימוד „לך יהי” — הוי אחרת?

(36) ע' בארובה בלוקיש שם התירוצ בזה. (הקושיא הובא כאן משום שזה נוגע להפסח בנאכל

לכהנים). המו"ל.

(36*) ע"ה"פ.

(36**) זבחים נז, א.

(37) טו, ב.

(38) במפרשים (רא"ם, גויא ועוד) הקשו ל"ל ב' לימודים (ולהעיר שבספרי כאן (וכן בבכורות כו, ב)

הם ב' דיעות, נלמד מכתוב דידן, או מהכתוב „שנה בשנה”. אבל ע"ד הפשט י"ל שאין זו קושיא (כ"כ). כי כ"כ מצות ודינים נשנו במשנה תורה. והקושיא שבפנים היא — מני"ל לרש"י (ע"ד מש"כ) לדרוש התיבות „לך יהי” לריבוי, והלימוד „שלא תאמר כחזה ושוק של תודה” לשלול הספק בקרא לימוד מן הכתוב „שנה בשנה”.

(39) ראה עוד כמה קושיות שם. המו"ל.

(40) ראה גם באר יצחק לפרש"י כאן.

הבכור והמעשר והפסח

(ב) טעם שדין בכור אינו דומה לחטאת ואשם:

אין ספרי³⁶ וגמרא³⁷ איז דא א ה"א צו פארגלייכן בכור צו חטאת ואשם – ווייל זיי אלע זיינען „מתנה לכהנים" – און לערנען „מה חטאת ואשם ליום ולילה אף בכור ליום ולילה": אבער רש"י בפירושו באווארנט בלויז „שלא תאמר כחזה חטאת של תודה".

בפשטות איז דער טעם, ווייל רש"י שטעלט זיך אויפן פסוק „כחזה התנופה וכשוק הימין" וואס קען נישט געמיינטשט ווערן אויף חטאת ואשם (וועלכע באלאנגען אינגאנצן צום כהן): משא"כ אין ספרי וגמרא וואו די שקו"ט צו וועלכן קרבן בכור ווערט צוגעגלייבן איז (נישט מצד דעם פסוק „כחזה התנופה גו", נאר) מצד הסברא.

אבער י"ל אז אין דעם איז אויך דא אן ענין ע"ד הרמז:

„בכור" איז א רמז אויף אידן – „בני ישראל" בכורי ישראל³⁸; בכור אדם (ע"ש אדמה לעליון³⁹ חלק אלקה ממעל) איז די נפש האלקית, און בכור בהמה (טהורה) איז די נפש הבהמית פון א אידן (און דעפאר זאגט דער פסוק „בכור שור.. כשב.. עז", וואס זיינען, כידוע⁴⁰, די דריי כללות'דיקע סוגים אין נפש הבהמית שבישראל).

אין רש"י בפירושו עה"ת דארף נישט באווארענען ושוולל זיין אז בכור איז גלייך צו חטאת ואשם – ווייל מצד פשוטו של מקרא, וואו עס ווערט מודגש די פשטות פון א אידן, איז נישט קיין קס"ד אפילו אז א איד (מצד עצמו) האט א שייכות צו חטאת ואשם.

בנוגע דער נפש האלקית פון א אידן, שטייט אין זהר⁴¹ בפשטות ופשוטות אויפן פסוק⁴² „נפש כי חטאת" – „תוהא", אז אפילו אין בחי' נפש, די נידעריקסטע דרגא פון (די חמשה⁴³ שמות שנקראו לנפש האלקית, איז א תמי' ופליאה ווי קען זי דורכפאלן אין א חטא.

טוט דא אויף רש"י נאך א גרעסערן חידוש, אז אפילו בכור בהמה – די נפש הבהמית פון א אידן – איז (מצד עצמו) נישט שייך צו א חטא⁴⁴; און נאכמער: אפילו „בשרם" – דער

– עס האט געדארפט שטיין קלאר ובקיצור: „ביום הקריבו יאכל וממחרת"!

דערפון איז רש"י מנחת, אז מיט די ווערטער „כחזה התנופה וכשוק הימין" מיינט מען מער ווי דעם איין דין (– נאר צוויי דינים): „שנאכלים (א) לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם (ב) לשני ימים ולילה אחד".

עפ"ז איז אויך פארשטאנדיק פארוואס רש"י לערנט ארויס „שלא תאמר כחזה חטאת של תודה" פון „לך יהי", און ווייל זיך נישט פארלאזן אויפן פסוק „שנה בשנה" (אין פ' ראה):

אויב מ'זאל זאגן, אז אין אינגער פסוק איז נישטא קיין לימוד וועגן זמן אכילת בכור, וועט אויסקומען, אז מיט „כחזה התנופה וכשוק הימין" מיינט דער פסוק בלויז איין דין – „נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם";

ווערט שווער כנ"ל: פארוואס זאגט דער פסוק דעם דין מיט א רמז „כחזה התנופה וכשוק הימין" און – נישט בפירוש. ובפרט אז פאר דעם שטייט יא בפירוש⁴⁵ – (ביי „תרומת מתנם לכל תנופות בני") – „לך נתתם ולבניך ולבנותיך" (און במילא וואלט מען גאוואקסט אויך – נשיהם ועבדיהם)?

דערפאר לערנט רש"י, אז „לך יהי" קומט קלאר מאכן דעם דין פון „שני ימים ולילה אחד, ובמילא, אז מיט די ווערטער „כחזה התנופה וכשוק הימין" קומט דער פסוק זאגן צוויי דינים, סיי אז נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם, און סיי אז נאכל לשני ימים ולילה אחד.

לקוטי שיחות חכ"ג ע' 134 ואילך

(ד) אם נאכל גם לנשיהם ולעבדיהם או לזכרי כהונה בלבד:

ע' לעיל סק"ב וסק"ג ובהערות 33, 34, 43 שם.

ד. לשני ימים ולילה אחד:

(א) מקורו:

ע' לעיל ס"ג סק"א-ג.

(46) עייני'כ בסעיפים דלעיל.

(47) ברא"ם באו „לא ידענו מזה אם... של שלמים אם לחזה ושוק של חטאת". וכבר תמה עליו בנחלת יעקב באו, ע"ש באורך.

(48) שמות ד, כב.

(49) ולהעיר שכללות דין בכור הוא מפני דוהדוהו ה' כל בכור בארץ מצרים (בא יג, טו), שמכה זו היא מפני ש, וחמאן לשלחו (בני בכורי ישראל, ולכן) הנה אנכי הורג את בנך בכורך (שמות שם, כג).

(50) שלח (כ, ב, שא, ב, ובכ"מ).

(51) קונטרס התפלה פ"ח. ספר השיחות תורת שלום ע' 10.

(52) ח"ג יג, ריש ע"ב. טו, א.

(53) ויקרא ד, ב.

(54) ב"ר מיד, ט.

(55) ראה תנא (פ"א, פ"ו) דנהיב וגוף שבישראל הוא מק"ג, שהיא שד משדין יהודאין שענינו היצוה"ר לחאוות היתר (שם פ"ח), והיצוה"ר לתאוות איסור הוא שד משדין נוכראין (תניא שם).

(41) ע"ד צו ז, טו.

(42) פרשת קרח ית, יא, ועיי' שם פסוק יט.

(43) מכיון שאין ההגבלה זכרי כהונה. ולהעיר מרש"י לעיל שם „לרבות אשתו", ואכ"מ.

(44) כי מהתיבות „לך יהי" בפ"ע אין יודעים שנאכל לשני ימים כו'.

(45) ופשוט שאין להקשות על הפסוק עצמו: למה אמר הדין (דנאכל לשני ימים כו') גם כאן (כיון

ששנה כמשנה תורה) – שהרי אחראי מקום אמירת דיני בכור הוא כאן.

גוף⁵⁶ הגשמי שלו — איז אויך ניטא קיין קס"ד צו פארגלייכן אים — מאכן א שייכות — צו א חטאת ואשם.

נאר „כחזה התנופה וכשוק הימין" של שלמים: דאס וואס די נפש האלקית פון א אידן איז ירדה ונתלבשה אין א נפש הבהמית און איז א גוף גשמי, איז בכדי ער זאל דערפון מאכן א שלמים — שלום בעולם⁵⁷ — אז אויך עולם הזה התחתון, הגשמי והחומרי, זאל ווערן א דירה לו ית'.

לקוטי שיחות חכ"ג ע' 138

(ג) טעם שדינו שוה לשלמים:

ע' לעיל סק"ב (ולעיל ס"א).

(ד) טעם שדינו אינו שוה לתודה⁵⁸:

...וואס דארף רש"י יע שולל זיין — „שלא תאמר כחזה ושוק של תודה“:

אויך תודה איז א קרבן שלמים⁵⁹, אבער ענינה איז, אז פריער איז דער אדם געווען אין א מצב של סכנה, און ער איז דערפון געראטעוועט געווארן אין אן אופן בלתי רגיל, בדרך נס⁶⁰ (און דערפאר ברענגט ער א קרבן תודה): וואס אין עבודה רוחנית מיינט עס, אז דער מענטש האט א גרויסן נסיון און שוועריקייטן בעבודתו ית', וואס שטעלן אין סכנה חייו הרוחניים, נאר ער „ראטעוועט" זיך פון דעם מצב דורך א „נס" — דורך אן עבודה בלתי רגילה (שהרגל נעשה טבע), דורך מסירת נפש שלמעלה מטעם ודעת.

און דערפאר איז דא א קס"ד, אז אע"פ וואס א איד (מצ"ע) איז ניט שייך צו חטאת ואשם, אבער מצד גופו ונפשו הבהמית איז ער שייך צו נסיונות וכי"כ של סכנה, אזוי, אז די „שלמים" — דער שלום בעולם — וואס ער טוט אויף איז פארבונדן מיט „נס" (ותודה) —

איז רש"י שולל אויך די קס"ד, ווארום מצד דער „פשטות" פון א אידן, לייכט ביי אים די אמונה פשוטה בה' אחד, און במילא איז ער „באמנה אתו ית'" אין אלע מעמדים ומצביים אויף אזוי פיל, אז ביי אים איז מלכתחילה ניטא קיין ארט אויף ענינים של היפך כו' פון עוונדו ביהדותו⁶¹.

דאס גופא וואס א איד פילט אז ס'איז דא א מציאות של נסיון כו' פון וועלכן ער דארף זיך ראטעווען (ונפרט, אז מ'זאל דארפן אנקומען צו א „נס"), ווייזט אז ביי אים

(56) רש"י ויקרא ג, א. וראה ג"כ רש"י תצוה כט, כב.

(57) דגאנל לשני ימים ויליה אחד משא"כ תודה. המו"ל.

(58) ראה רש"י צו ז, יב: נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן, שם, יד: תהודה קרוי שלמים.

(59) ראה רש"י צו שם, יב: דבר הודאה על נס שנעשה לו. וראה לעיל סק"ב.

(60) ראה תניא פכ"ד, כה.

האט זיך אריינגעמישט עפעס וואס איז ניט „אידיש" (ע"ד ווי חטאת ואשם, וואס א איד מצד עצמו האט קיין שייכות ניט דערצו), ווייל ע"פ טבע פון א איד האט ער ניט קיין שייכות צו ענינים פון היפך הטוב.

און דערפון קומט אויך אראפ אין גשמיות, אז ווען א איד איז ווי עס באדארף צו זיין, דארף ער ניט אנקומען צו קיין נסים (ובמילא — קרבן תודה) בנוגע מצבו הגשמי ווייל ע"פ טבע איז „ה' עמו", ובמילא — „ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך"⁶².

לקוטי שיחות חכ"ג ע' 139

ה. הפסח, אינו נאכל אלא כו':

(א) אם שחיטתו ואכילתו הוי שתי מצות או לא:

דער רמב"ם אין ספר המצות רעכענט די מצוה פון קרבן פסח פאר צוויי מצוות: איין מצוה — „לשחוט" ... און די צווייטע — „לאכול" ...

פרעגט מען דערויף די קשיא⁶³: דער רמב"ם האט אליין געגעבן דעם כלל⁶⁴ אז „כל מה שבא לחכמים בו מאמר כי הענין פלוני ופלוגי מעכבין וא"ו הדבר ברור כי הוא מצוה אחת .. וכן כל אשר יתבאר לך כי התכלית המבוקש לא יגיע בחלק אחד מאלו החלקים אז ג"כ הדבר ברור כי קבוצם הוא הענין אשר ימנה"⁶⁵. היינט וויבאלד אז נא קרבן פסח פסק'נט דער רמב"ם אז אן אכילת הפסח איז ניט שייך די מצוה פון ק"פ — „נמנו עליו (אויפן קרבן פסח וואס „אינו נאכל אלא למנוי") וחזרו אחרים ונמנו עליו ראשונים שיש להם כוית אוכלים ופטורים מעשות פסח שני ואחרונים שרבו עד שלא נמצא בו כוית לכל אחד אינן אוכלין וחייבים לעשות פסח שני"⁶⁶ — דארף דאך אויסקומען אז שחיטת און אכילת הפסח זיינען „מצוה אחת" — היינט פארוואס טיילט ער זיי אין צוויי באזונדערע מצוות?

נאכמער: אפי' לויט די דיעות⁶⁷ אז אכילת הפסח איז ניט מעכב די הקרבה איז דאך אבער דער תוכן, דער תכלית פון מצות הקרבת הפסח פארבונדן מיט אכילת הפסח, ווארום פסח „לא בא מתחילתו אלא לאכילה"⁶⁸ — און דערפאר איז „הפסח שבא בטומאה

(61) תהלים קכא, ה.

(62) מ"ע נה-נו. וכ"ה בחינוך מצוה ה' וכן מנו כל מוני המצות (מלבד הרי"ג — לדעת הרי"פ פערלא מ"ע מז).

(63) ר"ד הבבלי בס' מעשה נסים ס"ה. ועד"ז הקשה במעין החכמה.

(64) סהמ"צ שורש יא.

(65) כן הוצא בס' מעשה נסים שם. ובסהמ"צ שלפנינו הוא בשינוי ל' קצת.

(66) רמב"ם הל' ק"פ פ"ב הי"ד. כדעת חכמים פסחים ע"ה, כ. ר"ד הבבלי הביא שם דין הנ"ל, וגם מה שפסק הרמב"ם (שם פ"ד ה"ב) דבנטמא בשר חורק את הדם לא הורצה (וחייב בפסח שני כדעת חכמים שם).

(67) ד"ג ורי"ב בפסחים שם ואילך.

(68) משנה פסחים ע"ה, ב.

נאכל בטומאה⁶⁹ ווארום „כשנצטווה עיקר פסח לאכילה נצטווה“⁷⁰ — איז פארוואס זאלן זיי ניט נצטרף ווערן אלס איין מצוה?

(ב) זמני השחיטה והאכילה; אם יש בהם חיוב כרת:

פארענטפערט אויף דעם ר"א בן הרמב"ם⁷¹, אז דער איינטיילן איין צוויי מצות איז צוליב דעם וואס די שחיטה איז „אפהענגיק“ איין איין זמן און די אכילה — אין אן אנדער זמן: מצות השחיטה איז כיום ארבעה עשר, און מצות האכילה איז בליל חמשה עשר⁷²; און נאך וואס טיילט זי פאנאנדער: שחיטת הפסח איז א „מצוה שיש בה כרת“ דאקעגן איז אכילתו גלייך צו אנדער מצות עשה, וואס זיינען ניט געבונדן מיטן עונש כרת: אייב ער האט מקריב געווען דעם קרבן פסח בזמנו און ער האט אים ניט געגעסן בליל ט"ו, האט ער מקיים געווען די מצוה פון שחיטת הפסח און ער איז פטור פון כרת⁷³, און דארף אויך ניט ברענגן קיין קרבן פסח שני.

(ג) קושיות בפני הנ"ל:

עס איז אבער נאך אלץ ניט גלאטיק: לפי הר"א בן הרמב"ם איז מבואר (בעיקר) אז לויט דעת הרמב"ם איז אכילת הפסח בפועל — ניט מעכב, וויבאלד אבער די אכילה איז דאך פארט דער תכלית פון שחיטת הפסח (און דעריבער דארף ער זיין ראוי לאכילה בשעת הקרבנות), האבן זיי געדארפט פאררעכנט ווערן ווי איין מצוה, ווי דער רמב"ם אליין שרייבט אין שרשי המצוות⁷⁴, „שאפי החלקים שאינן מעכבין זאין פעמים יהיו מצוה אחת כשיהי' הענין אחד“.

אויך דעם טעם אז שחיטת הפסח ואכילתו זיינען באזונדערע מצות — ווייל יעדע פון זיי האט איר באזונדער זמן, פאדערט הסברה, ווארום מ'געפינט דאך כמה מצוות⁷⁵, וואס די פרטי המצוות האבן באזונדער צייטן פון חיוב (און זיי זיינען ניט מעכב איינער דעם צווייטן, און פונדעסטוועגן רעכנט זיי דער רמב"ם אלס איין מצוה⁷⁶).

(69) פרש"י שם. וכפר"י שם (עח, ב. במשנה): דעיקר פסח לאכילה אדם קאחי. ולי' הרמב"ם שם: שאין הפסח בא אלא לאכילה.

(70) בספר מעשה נסים שם.

(71) ועיין ביראים ס"ו תה (בהשלם — ס"ו חסו) שמדגיש שומגס אינם שווין. וכי המפרשים (ברית משה לסמ"ג שם. ועוד) שכוון לתורף קשיא זו (וראה תועפות ראם שם. ועוד).

(72) וכן מבואר מלשון הרמב"ם שבמ"ע נה, ובהל' ק"פ ה"ב כ' דין כרת בפסח, ומי שעובר על ציווי זה ולא ישריבוהו בזמנו כו'. משא"כ במ"ע נו, וכרפ"ח שם. וכן מוכח מכ"מ כדברי הרמב"ם.

(73) סהמ"צ שורש יא. וכמ"ש ר"ד הבבלי שם, שגם לדעת ר"ג כו' שאכילתו אינו מעכב מוכח שהיא מצוה א'.

(74) כמו בק"ש שחרי' וערבית, תמידים בבוקר ובין ערבים, קטורת כו'.

(75) ל' הרמב"ם בסוף סהמ"צ: „... שהן מצות אינן מעכבות זו את זו ומנה של זו לא זמנה של זו“.

(76) בסהמ"צ: ק"ש — מ"ע יוד. קטורת — מ"ע כח. תמידין — מ"ע לט.

(ד) במה נשתנה קרבן פסח משאר קדשים קלים:

ווען מען דאס פארשטיין בהקדים נאך א שאלה וואס מ'קען פרעגן אין דעם: בא קרבן חטאת שטייט אין פסוק⁷⁷, „תשחט החטאת גו' הכהן המחטא אותה יאכלנה“, פונדעסטוועגן רעכנט ניט דער רמב"ם אכילת החטאת אלס א מ"ע בחטאת בפ"ע, נאר ער איז דאס כולל צוזאמען מיט אכילת שאר קדשים⁷⁸ — „שצוה הכהנים לאכול בשר קדשים כלומר החטאת והאשם שהם קדשי קדשים כו' ושאר קדשים כלומר קדשים קלים .. אכילתם גם כן נגדרת אחר המצוה“ — איז ניט פארשטאנדיק פארוואס רעכנט דער רמב"ם אכילת פסח אלס מ"ע בפ"ע און ניט אלס א פרט פון דער כללות דיקער מצוה פון אכילת קדשים וואס פסח איז אויך קדשים (קלים)?

(ה) התורה הגדירה אכילת הפסח בתנאים מיוחדים:

איז דער ביאור אין דעם: דער רמב"ם אליין איז דאס מסביר בדיוק לשונו „שצונו לאכול בשר הפסח בליל חמשה עשר מניטן בתנאים הנזכרים והוא שיהי' צלי ושיאכל בבית אחד ושיאכל על מצות ומרורים והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו“ ד.ה. דערמיט וואס די תורה זאגט אן א צאל תנאים און גדרים אין דער מצוה פון אכילת הפסח (ניט ווי בא קרבן חטאת וואו ס'שטייט סתם „הכהן המחטא אותה יאכלנה“, וכי"ב בא אנדער קרבנות), מיט דעם טיילט די תורה אויס דעם חיוב פון אכילת פסח אלס א באזונדערע מצוה. און אזוי איז עס אויך בנוגע דער שחיטה⁷⁹ פון ק"פ⁸⁰.

לקוטי שיחות חס"ו ע' 102 ואילך

ו. למנויו:

(א) מצד א' קרבן יחיד ומצד ב' דומה לקרבן ציבור:

אין קרבנות זיינען פאראן קרבנות יחיד און קרבנות ציבור⁸¹, דאס הייסט, קרבנות פון א יחיד אלס יחיד, און קרבנות פון דעם צוזאמענקלייבן (ציבור) פון א סך יחידים, וואו יעדער יחיד איז א טייל פון דעם ציבור, דער יחיד איז פארטראטן אין אים⁸² דורך זיין פערזענלעכע ביישטייערונג צו דער יערלעכער געלט-זאמלונג פאר דעם צוועק.

(77) צו ו' יחיד. כתובים אלה הביא המע"ה.

(78) מ"ע פט.

(79) וכן בריש הל' ק"פ „מ"ע לשחוט את הפסח בארבעה עשר לחדש ניסן אחר הצות“. ובמנין המצות שלפניו, לשחוט את הפסח בזמנו. אבל במנין המצות שלפני ס' היד כ', „לשחוט הפסח שנאמר ושחטו אותו כל קהל גו'“. ולא כ' זמנו. וכנראה סמך על סיום הכ'.

(80) ע' בארובה בפנים השיח בלק"ש שם ובהערות שם. המו"ל.

(81) ראה פיהמש להרמב"ם בהקדמתו לסדר קדשים.

(82) ראה במדבר פיה"י, פרש"י עה"פ קורח טו, טו. רמב"ם הל' תמורה פ"א היא כסופה. ובארוכה

— מפעניצ ס"ד ט"ב וט"ז, ושי"ג.

געפינען מיר, אז אין קרבן-פסח פאראייניקן זיך ביידע אספעקטן, ווארום ער איז גלייכצייטיק אי א קרבן-יחיד און אי א מעין פון א קרבן-ציבורי, בא בכנופיא" (א) צוזאמענקלייב פון א סך, און איז ביידע הינויכטן נאך מיט מער הדגשה, וואס מ'געפינט ניט ביי אנדערע קרבנות:

אלס קרבן-יחיד איז דער קרבן-פסח געווען אויסגעטיילט און באשטימט בלויז פאר די "מנויים"⁸⁵ — די ספעציעל "געצילטע" יחידים, וועלכע האבן זיך פאראייניגט אין איין איינהייט צו ברענגען און עסן דעם קרבן-פסח, און אנדערע האבן ניט און טארן ניט⁸⁶ האבן אין אים קיין חלק, בשעת אין פאל פון אנדערע קרבנות-יחידים⁸⁷ (ווי שלמים, אד"ג) האט מען געקענט צוציען צום עסן וועמען מ'האט געוואלט.

פון דער אנדער זייט, איז דער קרבן-פסח געווען אויך א מעין פון א קרבן-ציבור, ציבור אין דעם פולסטן זין, ווארום אלע אידן האבן אים געדארפט ברענגען אין דער זעלבער צייט און אופן; און דערצו נאך מיט דער הדגשה, אז ניט ווי ביי אנדערע קרבנות-ציבור, ווען דער ציבור איז געווען פארטראטן דורך שלוחים-פארשטייער, די אנשי-מעמד⁸⁸, האט מען אבער דעם קרבן-פסח געבראכט בכנופיא, אזוי אז דער ציבור איז געווען דערביי פערזענלעך, און דערנאך אזוי ביים עסן, אלע האבן געדארפט עסן פון קרבן-פסח, אין דער זעלבער צייט און אופן (צלי אש)⁸⁹ וכו' — וואס מ'געפינט ניט בא קיין אנדער קרבן-ציבור.

(ב) שייכות הענין לשם "פסח":

...אויך אנגעדייטעט אין דעם (נאמען) "פסח", וואס איינע פון די אפטייטשונגען דערפון איז "אריבערשפרינגען"⁹⁰, דאס הייסט אויך — אריבערשפרינגען די פארשידענע מחיצות צווישן איין אידן און א צווייטן, און צווישן דעם יחיד און דעם ציבור, ביז אלע ווערן פאראייניקט אין דער קומה אחת שלימה פון אידישן פאלק...

(ג) ענינו בעבודת האדם:

אין פראקטישע טערמינען מיינט דאס, אז יעדן אידן זיינען געגעבן געווארן די

(83) ראה פיהמ"ש שם: והמין הרביעי קרבן יחיד דומה לקרבן ציבור והוא קרבן פסח.

(84) יומא וא, א. פרשי פסחים סו, טע"ב.

(85) זבחים נו, ב במשנת רמב"ם הל' ק"פ פ"ב.

(86) כי הריש משאנן (לחריב צו ז, יט) דמחיר יחיד הוא בזה. בבניאר הריש פערלא לרס"ג מל"ת קעה

(קצד, ד ואילך) כ' שנה הרמב"ם סיל כהר"ש משאנן. וראה חו"ש בא (ח"א במילואים ס"א (ושי"נ) ובח"ב.

(87) וגם בשו"ת חלוק שצ"ל דוקא ע"י שלחו (ראה קידושין מא, ב. מניח מצוה ה' בסופו).

(88) תענית כו, א במשנה. ספרי ופרשי עה"פ פניחס כח, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ו.

(89) בא יב, ה.

(90) "קרי פסח על שם הדילוג כ"י" — פרשי עה"פ בא שם, יא (ועד"ז שם, יג). סידור הארז"ל

במקומו.

כחות, און מ'דערווארט פון אים, אז ער זאל זיך אויפהויבן איבער זיינע ענגע פערזענלעכע אינטערעסן פון דעם ציבור אידן ארום אים, פון זיין גאנצע קהילה, פון כלל ישראל. פון דער אנדער זייט, שטעלט זיך איין דער ציבור, ביז — דער גאנצער כלל ישראל פאר יעדן פרט, אז קיין איין איינציקער איד זאל ניט פארלארן גיין ח"ו, און דער יחיד און דער ציבור טוען אלעס מעגליכס אויף ארויסנעמען יעדן און אלעמען פון זייער "מצרים"⁹¹, אין וואס פאר א פארם דאס זאל ניט זיין. און די גאולה פון כלל איז אפהענגיק פון דער גאולה פון יחיד אלס יחיד.

שם חז"ל ע' 438

רבי ישמעאל אומר

הסעיפים: א. רבי ישמעאל אומר, ב. בשלש עשרה מדות התורה נדרשת [א. י"ג תיקוני דיקנא, ב. בלי זה א"א לקבל בהירת התורה, ג. ע"ז ממשכים י"ג מדות הרחמים], ג. מקל וחמר [א. עולם העליון והתחתון, ב. דבר קל צ"ל חמור, ג. דעת והוד: טעם שאדם דן קל וחמר מעצמו: רמז לזה בפסוק], ד. ומגורה שורה [א. א גלייכער שניט, ב. ל' חיתוך: רומז על דין: טעם שאין אדם דן גורש מעצמו], ה. מכלל ופרט [א. כלל ל' כל, ב. הפרט בין כלל ופרט (באדם)], ו. כלל ופרט וכלל, ז. מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל, ח. כל דבר שהי' בכלל כו' כולו יצא, ט. דבר הלמד מענינו — עבודת צדיקים; ודבר הלמד מסופו — עבודת בעל תשובה, י. וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם [א. עיסר הנוסח צ"ל וכן ולא וכאן, ב. טעם להביל, ג. לולא הכתוב השלישי מכחישים זה את זה, ד. הכתוב השלישי אינו שולל א' מהם, ה. דוגמא להביל, ו. מעלת שלישי על אחד, ז. ענינו בעבודה, ח. צ"ל בקול הנשמע ובניגון של לימוד].

א. רבי ישמעאל אומר:

...הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן שהם לנגד י"ג מדות הרחמים. (שלכן ר' ישמעאל דוקא אמרם. כי התחלת הי"ג מדות. ומקורן וכללותן הוא שם אל התיקון הראשון). לקוטי לוי יצחק — אגרות קודש ע' תיא

(91) ראה ירושלמי תרומות ספ"ח. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ה. וראה סנהדרין לו, א במשנה.

(92) מ' מצרים וגבולים — תרי"א יתרו ע"א, ו ואילך. ובכ"מ. — ולהעיר מלקוטי לוי"ז לחז"ל (ע' פא ואילך).